

Spatial Justice and Regional Inequality: An Interdisciplinary Systematic Review

Hashem Dadashpoor¹, Nina Alvandipour²

Received: Apr. 14, 2018; Accepted: May. 25, 2018

Extended Abstract

Regions have challenges with the phenomenon of injustice from many aspects, and in different areas suffer from inappropriate distribution of benefits and lack of suitable access to services. Therefore, regional development, especially in developing countries, has always faced many challenges, including inequality and spatial injustice. In order to overcome these challenges, justice-oriented approaches such as territorial justice, environmental justice, and spatial justice have been raised. Therefore, this paper intend to review the scholarly literature of spatial justice on the regional scale to clarify the theoretical ambiguity in this field. The article is based on a systematic review and content analysis strategy. Systematic review is a second-order analysis that seeks to not only synthesizes the results of prior works, but also to reflect upon the processes within those researches. Methods such as open coding were used to collect and analyze the data. As a result, by using both systematic review and content analysis, the subject matter is explicated and organized, and thus the conceptual background that characterizes the development and change of this issue are discussed. The results indicate that the spatial justice had not been well defined. Existing concepts and approaches were contradictory and underdeveloped with respect to incorporation of crucial concepts found in both justice theory and regional theory. To advance this growing field, more conceptual clarity is needed. Also in case, it has been aimed to add relevance and momentum to the literature of spatial justice at regional level by developing a foreground for the future studies.

Keywords: spatial Justice, regional Inequality, new Regionalism, qualitative content analysis.

1 . Associate Professor of Urban and Regional Planning, Urban and Regional Planning Department, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran (Corresponding Author).

✉ h-dadashpoor@modares.ac.ir

2 . PhD Candidate of Urban and Regional Planning, Urban and Regional Planning Department, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

✉ nina.alvandipour@modares.ac.ir

INTRODUCTION

Regional development, especially in developing countries, has always faced many challenges, including inequality and spatial injustice. In order to overcome these challenges, justice-oriented approaches such as territorial justice, environmental justice, and spatial justice have been raised to reducing regional inequalities in planning debates. On the other hand, space structure is an important dimension of human society which reflects the social facts and phenomena. Hence, justice and injustice are occurring at different levels from national to local, and the concept of "spatial justice" reveals its importance in the spatial dimension.

PURPOSE

Accordingly, during the last two decades, spatial justice studies in response to the issue of regional inequalities have attracted the mind of the scholars in the area of regional studies; and many scientific opinions have appeared in this field. Therefore to advance this growing field, more conceptual clarity is needed. Also in case, it has been aimed to add relevance and momentum to the literature of spatial justice at regional level by developing a foreground for the future studies.

METHODOLOGY

To achieve the above aims, the concepts or criteria of sustainability in some In order to lead up to and clarify the theoretical background, the purpose of this study is to systematically review the regional inequalities literature and to draw a map of the spatial justice as a research domain. Therefore, this paper intend to review the scholarly literature of spatial justice on the regional scale to clarify the theoretical ambiguity in this field. The article is based on a systematic review and content analysis strategy. Systematic review is a second-order analysis that seeks to not only synthesize the results of prior works, but also to reflect upon the processes within those researches. In order to perform this meta-study, the databases of all articles published in peer-reviewed journals were searched. The study population consisted of 33 academic articles with a focus on spatial justice since 2000. Methods such as open coding was used to collect and analyze the data.

RESULT

The results indicate that the spatial justice had not been well defined. Existing concepts and approaches were contradictory and underdeveloped with respect to incorporation of crucial concepts found in both justice theory and regional theory. To advance this growing field, more conceptual clarity is needed. Also in case, it has been aimed to add relevance and momentum to the literature of spatial justice at regional level by developing a foreground for future studies. Consequently, by using both systematic review and content analysis, the subject matter is explicated and organized, and thus the conceptual background (concepts, approaches, themes and

methods) that characterize the development and change of this issue are discussed. In case, it has been aimed to add relevance and momentum to the literature of spatial justice at regional level by developing a foreground for future studies.

DISCUSSION

The regional inequality literature in domain of spatial justice consists of considerable advancements and contributions made by scholars and practitioners. This study explores the articles published in scholarly peer-reviewed journals between 2000 and 2017 and uses systematic review and content analysis. The conceptual background of regional spatial justice literature can be clustered under four research phase: (1) territorial justice, 1950-1970; (2) environmental equity, 1970-1990; (3) spatial equity, 1985-2000; and (4) Spatial Justice, after 2000. Also, there are mainly two distinct approaches on theoretical framework of regional spatial justice: distributional spatial justice and procedural spatial justice.

CONCLUSION

The regional inequality literature in domain of spatial justice is still open for development, and there are gaps in the literature in terms of theories and approaches. There is a need to find common ground between distributional and procedural regional spatial justice approaches. Both of them have essential foundations, and merging them would generate specific theories and processes. Moreover, the knowledge should be deepened regarding new regionalism as related to decision-making and empowering process. In that sense, descriptive findings should be construed with theories and related concepts. Besides that, normative conclusions should be derived.

NOVELTY

During the last two decades, spatial justice studies in response to the issue of regional inequalities have attracted the mind of the scholars in the area of regional studies; and many scientific opinions have appeared in this field. However, in general, most of the studies in both domains do not refer clearly to the theoretical backgrounds and do not advance testable models or hypotheses. And so, there is a lack of theoretical development and practical clarification. Therefore, to fill this gap in the realm of “spatial justice in opposition to regional inequalities”, it’s important for generating new insights. This article tries to answer the question by reviewing, summarizing and evaluating the relevant literature in a systematic way.

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

BIBLIOGRAPHY

- Alavi, A., Gharavi, M., Feyzi, S., & Ebrahimi, M. (2012). Tahlil-e nābarābari-ye mantaqei-ye ostān-e Golestan bā ruykard-e edālat-e ejtemā'i [Analysis of regional disparities, with social justice approach (Case study: Golestan province)]. *Journal of Urban Ecology Researches*, 1(5), 89-104.
- Alizadeh, T. (2015). The spatial justice implications of telecommunication infrastructure: The socio-economic status of early national broadband network rollout in Australia. *Int. J. Critical Infrastructures*, 11(3), 278-296. doi: 10.1504/IJCIS.2015.072156
- Alvandipour, N., & Dadashpoor, H. (2018). Farāroveš-e pažūheshā-ye mortabet bā edālat-e fazāyi dar meqyās-e šāhri dar bāze-ye zamāni-ye 2004-2015 [A meta-method for spatial justice researches in Iranian cities during 2004-2015]. *Bional Journal of Urban Ecology Researches*, 9(18), 75-92.
- Amer, S. (2007). *Towards spatial justice in urban health services planning*. Enschede: Internathional Institute for Geo-Information Science and Earth Observaion.
- Amin, A. (2006). The good city. *Urban Studies*, 43, 1009-1023. doi: 10.1080/00420980600676717
- Ay, J. S., & Napoléone, C. (2013). Efficiency and equity in land conservation: The effects of policy scale. *Journal of Environmental Management*, 129, 190-198. doi: 10.1016/j.jenvman.2013.07.012
- Ballas, D., Dorling, D., & Hennig, B. (2017). Analysing the regional geography of poverty, austerity and inequality in Europe: A human cartographic perspective. *Regional Studies*, 51(1), 174-185. doi: 10.1080/00343404.2016.1262019
- Barakpour, N., & Asadi, I. (2008). *Nazariyehā-ye modiriyat va hokmravāi-ye šāhri* [Theories of urban management and governance] (Research project). University of Art, Faculty of Arcitecture and urbanism, Tehran, Iran.
- Berry, D., & Steiker, G. (1974). The concept of justice in regional planning: Justice as fairness. *Journal of the American Institute of Planners*, 40(6), 414-421. doi: 10.1080/01944367408977499
- Boyne, G., & Powell, M. (1991). Territorial justice. *Political Geography Quarterly*, 10(3), 263-281. doi: 10.1016/0260-9827(91)90038-V
- Brenner, N. (2004). *New state spaces: Urban governance and the rescaling of statehood*. Oxford: Oxford University Press.
- Bromberg, A., Morrow, G., & Pfeiffer, D. (2007). Editorial note: Why spatial justice? *Critical Planning*, 14, 1-4.

- Bryant, B. (Ed.). (1995). *Environmental justice: Issues, policies and solutions*. Washington, D.C: Island Press.
- Campbell, H., & Marshall, R. (2002). Utilitarianism's bad breath? A re-evaluation of the public interest justification for planning. *Planning Theory*, 1(2), 163-187. doi: 10.1177/147309520200100205
- Campbell, H., & Marshall, R. (2006). Towards justice in planning: A reappraisal. *European Planning Studies*, 14(2), 23-252. doi: 10.1080/09654310500418192
- Chapple, K., & Goetz, E. G. (2011). Spatial justice through regionalism? The inside game, the outside game, and the quest for the spatial fix in the United States. *Community Development*, 42(4), 458-475. doi: 10.1080/15575330.2010.532878
- Chowdhury, D. (2011). Space, identity, territory: Marichjhapi Massacre, 1979. *The International Journal of Human Rights*, 15(5), 664-682. doi: 10.1080/13642987.2011.569333
- Dabinett, G., & Richardson, T. (2005). The Europeanization of Spatial Strategy: Shaping Regions and Spatial Justice through Governmental Ideas. *International Planning Studies*, 10(3-4), 201-218. Doi:10.1080/13563470500378549
- Dadashpoor, H., & Alvandipour, N. (2016). Edālat-e fazāyi dar meqyās-e šahri dar Iran; Farāmotāle'e-ye čārčub-e nazari-ye maqālehā-ye elmi-ye mowjud [Spatial justice in urban scale in Iran]. *Journal of Honarhā-ye Zibā*, 21(3), 67-80. doi: 10.22059/jfaup.2016.61103
- Dadashpoor, H., & Alvandipour, N. (2017). Gunešenāsi-ye mafhumi-ye edālat dar nazariyehā-ye barnāmerizi-ye šahri dar čārčub-e ruykardi miyānreštei [Conceptual typology of justice in urban planning theories based on an interdisciplinary perspective]. *Journal of Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 9(2), 1-27. doi: 10.22035/isih.2017.248
- Dadashpoor, H., & Rostami, F. (2017). Measuring spatial proportionality between service availability, accessibility and mobility: Empirical evidence using spatial equity approach in Iran. *Journal of Transport Geography*, 65, 44-55. doi: 10.1016/j.jtrangeo.2017.10.002
- Dadashpoor, H., Alizadeh, B., & Madani, B. (2011). Barresi va tahlil-e ravand-e towse'eyāftegi va nābarābarihā-ye fazāyi dar šahrestānhā-ye ostān-e West Azerbaijan [Review and analysis of development trends and spatial disparities in the West Azerbaijan province]. *Journal of Social Science*, 53, 173-207.
- Dadashpoor, H., Alizadeh, B., & Rostami, F. (2015). Jāygāh-e edālat-e fazāyi dar nezām-e Barnāmerizi-ye šahri-ye Iran [The status of spatial equity in the urban planning system in Iran]. *Journal of Development Strategy*, 43, 181-206.

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

- Dadashpoor, H., Alizadeh, S., & Rafian, M. (2013). Sanješ-e sotuh-e towse'eyāftegi va nābarābarihā-ye fazāyi dar ostān-e North Khorasan bā estefāde az model-e manteq-e fāzi [The evaluation of development levels and spatial inequalities in Northern Khorasan province with using fuzzy logic model]. *Journal Of Geography and Regional Development*, 11(21), 103-120. doi: 10.22067/geography.v11i21.36335
- Dadashpoor, H., Rostami, F., & Alizadeh, B. (2016). Is inequality in the distribution of urban facilities inequitable? Exploring a method for identifying spatial inequity in an Iranian city. *Cities*, 52, 159-172. doi: 10.1016/j.cities.2015.12.007
- Davies, B. (1968). *Social needs and resources in local services*. London: Michael.
- Di Ciommo, F., & Lucas, K. (2014). Evaluating the equity effects of road-pricing in the European urban context e The Madrid Metropolitan Area. *Applied Geography*, 54, 74-82. doi: 10.1016/j.apgeog.2014.07.015
- Dikec, M. (2001). Justice and the spatial imagination. *Environment and Planning A*, 33, 1785-1805. doi: 10.1068/a3467
- Dikeç, M. (2009). Space, politics and (in) justice. *Spatial Justice*, 1. Retrieved from <http://www.jssj.org>
- Donnelly, F. P. (2014). The geographic distribution of United States public libraries: An analysis of locations and service areas. *Journal of Librarianship and Information Science*, 46(2), 110-129. doi: 10.1177/0961000612470276
- Dufaux, F., Gervais-Lambony, P., Lehman-Frisch, S., & Moreau, S. (2009). Birth Announcement. *justice spatiale |spatial justice*, 1.
- Etherington, D., & Jones, M. (2009). City-regions: New geographies of uneven development and inequality. *Regional Studies*, 43(2), 247-265. doi: 10.1080/00343400801968353
- Fainstein, S. (2010). *The just city*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Fainstein, S. (2014). The just city. *International Journal of Urban Sciences*, 18, 1-18. doi: 10.1080/12265934.2013.834643
- Fleisher, B., Li, H., & QiangZhao, M. (2010). Human capital, economic growth, and regional inequality in China. *Journal of Development Economics*, 92(2), 215-231. doi: 10.1016/j.jdeveco.2009.01.010
- Frenkel, A., & Israel, E. (2017). Spatial inequality in the context of city-suburb cleavages—enlarging the framework of well-being and social inequality. *Landscape and Urban Planning*. doi: 10.1016/j.landurbplan.2017.02.018
- Goodyear, P., & Eastwood, D. (1979). Regional development and spatial equity in Northern Ireland. *Economic and Social Review*, 10(4), 321-340. <http://hdl.handle.net/2262/68829>

- Hadjimichalis, C. (2011). Uneven geographical development and socio-spatial justice and solidarity: European regions after the 2009 financial crisis. *European Urban and Regional Studies*, 18(3), 254-274. doi: 10.1177/0969776411404873
- Hafeznia, M., Ghaderi Hajat, M., Ahmadipoor, Z., Rokaldin Eftekhari, A., & Gohari, M. (2015). Tarrāhi-ye olgu-ye sanješ-e edālat-e fazāyi, motāle'e-ye mowredi: Iran [Designing a spatial justice measurement model; Case study: Iran]. *Journal of Spatial Planning*, 19(1), 33-52.
- Harvey, D. (2003). Debates and developments: The right to the city. *International Journal of Urban and Regional*, 27(4), 939-941.
- Heckert, M., & Rosan, C. D. (2016). Developing a green infrastructure equity index to promote equity planning. *Urban Forestry & Urban Greening*, 19, 263-270. doi: 10.1016/j.ufug.2015.12.011
- Hsieh, H. F., & Shannon, S. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288. doi: 10.1177/1049732305276687
- Janssen-Jansena, L., & Schilder, F. P. (2015). How healthy and sustainable is the Dutch housing mix? Measuring and comparing the theoretical housing market balance of Dutch regional housing markets. *Urban, Planning and Transport Research*, 3(1), 88-108. doi: 10.1080/21650020.2015.1054565
- Kaplan, S., Popoks, D., Giacomo, C., & Ceder, A. (2014). Using connectivity for measuring equity in transit provision. *Journal of Transport Geography*, 37, 82-92. doi: 10.1016/j.jtrangeo.2014.04.016
- Kay, A. (2005). Territorial justice and devolution. *BJPIR*, 7, 544-560. doi: 10.1111/j.1467-856x.2005.00200.x
- Kim, H., & Sultana, S. (2015). The impacts of high-speed rail extensions on accessibility and spatial equity changes in South Korea from 2004 to 2018. *Journal of Transport Geography*, 45, 48-61. doi: 10.1016/j.jtrangeo.2015.04.007
- Kim, S. (2008). *Spatial inequality and economic development: Theories, facts, and policies*. Commission on Growth and Development. Washington, DC: World Bank.
- Koike, A., Tavasszy, L., & Sato, K. (2009). Spatial equity analysis on expressway network development in Japan. *Transportation Research Record: Journal of the Transportation Research Board*, 2133, 46-55. doi: 10.3141/2133-05
- Krippendorff, K. (1391/2012). *Tahlil-e mohtava; Mabāni-ye raveššenāsi* [Content analysis: An introduction to its methodology]. (H. Nayebi, Trans.). Tehran, Iran: Ney.
- Krumholz, N. (1982). A retrospective view of equity planning Cleveland 1969-1979. *Journal of the American Planning Association*, 48(2), 163-174. doi: 10.1080/01944368208976535

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

- Krumholz, N., & Forester, J. (1990). *Making equity planning work*. Philadelphia, PA: Temple University Press.
- Kutscherauer, A., Fachinelli, H., Hučka, M., Skokan, K., Sucháček, J., Tománek, P., & Tuleja, P. (2010). *Regional disparities - concept, theory, identification and assessment*. Ostrava: University of Ostrava.
- Lall, S. V., Schroeder, E., & Schmidt, E. (2014). Identifying spatial efficiency–equity trade-offs in territorial development policies: Evidence from Uganda. *The Journal of Development Studies*, 50(12), 1717-1733. doi: 10.1080/00220388.2014.957277
- Lefebvre, H. (2003). *The urban revolution* (R. Bononno, Trans.). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Lefebvre, H. (2009). *State, space, world: Selected essays* (N. Brenner, & S. Elden, Eds.; G. Moore, & N. Brenner, Trans.). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- MacKinnon, D. (2017). Regional inequality, regional policy and progressive regionalism. *Soundings: A Journal of Politics and Culture*, 65, 141-158.
- Mahpula, A., Yang, D., & Kur, A. (2013). An overview of 20 years of Chinese logistics research using a content-based analysis. *Journal of Transport Geography*, 31, 30-34. doi: 10.1016/j.jtrangeo.2013.04.011
- Malý, J. (2016). Questioning territorial cohesion: (Un) equal access to services of general interest. *Regional Science*, 2(4), 1-21. doi: 10.1111/pirs.12250
- Manuel, J. (2016). Social and spatial justice: Grassroots community action. *CHI'2016*. SanJose, CA, USA.
- Martić, M., & Savić, G. (2001). An application of DEA for comparative analysis and ranking of regions in Serbia with regards to social-economic development. *European Journal of Operational Research*, 132(2), 343-356. doi: 10.1016/S0377-2217(00)00156-9
- Martin, D. G. (2011). Regional urbanization, spatial justice, and place. *Urban Geography*, 32(4), 484-487. doi: 10.2747/0272-3638.32.4.484
- Matsumoto, M. (2008). Redistribution and regional development under tax competition. *Journal of Urban Economics*, 64(2), 480-487. doi: 10.1016/j.jue.2008.05.002
- Mihalopoulos, A. P. (2010). Spatial justice: Law and the geography of withdrawal. *International Journal of Law in Context*, 6(3), 201-216. doi: 10.1017/S174455231000011X
- Mollanejad, M., & Zhang, L. (2014). Incorporating spatial equity into interurban road network design. *Journal of Transport Geography*, 39, 156-164. doi: 10.1016/j.jtrangeo.2014.06.023

- Monzón, A., Ortega, E., & López, E. (2013). Efficiency and spatial equity impacts of high-speed rail extensions in urban areas. *Cities*, 30, 18-30. doi: 10.1016/j.cities.2011.11.002
- Morello-Frosch, R., Pastor, M., Porras, C., & Sadd, J. (2002). Environmental justice and regional inequality in southern. *Environ Health Prospect*, 110(2), 149-154.
- Morgan, J., & Shetty, S. (2011). Regional equity through community development planning: The metro detroit regional investment initiative. *Community Development*, 42(4), 511-524. doi: 10.1080/15575330.2011.640089
- Morgan, K. (2006). Devolution and development: Territorial justice and the North-South divide. *Publius*, 36(1), 189-206. doi: 10.1093/publius/pjj003
- Mouter, N., Cranenburgh, S. V., & We, B. V. (2017). An empirical assessment of Dutch citizens' preferences for spatial equality in the context of a national transport investment plan. *Journal of Transport Geography*, 60, 217-230. doi: 10.1016/j.jtrangeo.2017.03.011
- Noor, A., Zurovac, D., Hay, S., Ochola, S., & Snow, R. (2003). Defining equity in physical access to clinical services using geographical information systems as part of malaria planning and monitoring in Kenya. *Tropical Medicine and International Health*, 8(10), 917-926. doi: 10.1046/j.1365-3156.2003.01112.x
- Pagliara, F., Biggiero, L., Patrone, A., & Peruggini, F. (2016). An analysis of spatial equity concerning investments in high-speed rail systems: The case study of Italy. *Transport Problems*, 11(3), 55-68. doi: 10.20858/tp.2016.11.3.6
- Pastor, M., Benner, C., & Matsuoka, M. (2011). For what it's worth: Regional equity, community organizing, and metropolitan America. *Community Development*, 42(4), 437-457. doi: 10.1080/15575330.2010.532877
- Pike, A. (2007). Editorial: Whither regional studies?. *Regional Studies*, 41(9), 1143-1148. doi: 10.1080/00343400701675587
- Rahman, M., & Nigar Neema, M. (2015). A GIS based integrated approach to measure the spatial equity of community facilities of Bangladesh. *AIMS Geosciences*, 1(1), 21-40. doi: 10.3934/geosci.2015.1.21
- Rasoolimanesh, S., Badarulzaman, N., & Jaafar, M. (2016). City development strategy: Theoretical background, themes, and building blocks. *International Journal of Urban Sciences*, 20(2), 285-297. doi: 10.1080/12265934.2016.1189348
- Reardon, M., & Dymen, C. (2015). Towards the just city: Addressing poverty and social exclusion in the Stockholm Region. *Local Economy*, 30(7), 838-856. doi: 10.1177/0269094215601821

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

- Rosero-Bixby, L. (2004). Spatial access to health care in Costa Rica and its equity: A GIS-based study. *Social Science & Medicine*, 58, 1271-1284. doi: 10.1016/S0277-9536(03)00322-8
- Saldaña, J. (2016). *Rāhnamā-ye kodgozāri barāye pažuhešgarān-e keyfi* [The coding manual for qualitative researchers] (A. Givian, Trans.). Tehran, Iran: Enteshārat-e Elmi Farhangi-ye Ravāne.
- Sarafi, M., & Nejati Allaf, N. (2014). Ruykard-e now mantaqegerāyi dar rāstā-ye erteqā-ye nezām-e modiriyat-e towse'e-ye fazaī-ye Iran [New regionalism approach for improving the system of spatial development management in Iran]. *Journal of Human Geography Research*, 46(4), 857-874. doi: 10.22059/JHGR.2015.51221
- Sheykh Beygloo, R., Taghvaei, M., & Varesi, H. R. (2012). Tahlil-e fazaī-ye mahrumiyat va nabarābarihā-ye towse'e dar šāhrestānhā-ye Iran [The spatial analysis of deprivation and inequalities of development in sub-provinces of Iran]. *Journal of Social Welfare*, 12(46), 215-245.
- Soja, E. (1989). *Postmodern geographies: The reassertion of space in critical social theory*. London and New York: Verso.
- Soja, E. (2000). *Postmetropolis: Critical studies of cities and regions*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Soja, E. (2009). The city and spatial justice (S. Didier, & F. Dufaux, Eds.). *justice spatiale [spatial justice]*, 1.
- Soja, E. (2010). *Seeking spatial justice*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Stewart, K. (2002). *Measuring well-being and exclusion in Europe's regions*. Centre for Analysis of Social Exclusion. London: London School of Economics and Political Science.
- Van Dijk, J., Krygsman, S., & De Jong, T. (2015). Toward spatial justice: The spatial equity effects of a toll road in Cape Town, South Africa. *Journal of Transport and Land Use*, 8(3), 95-114. doi: 10.5198/jtlu.2015.555
- Van Lidth de Jeude, M., Schütte, O., & Quesada, F. (2016). The vicious circle of social segregation and spatial fragmentation in Costa Rica's greater metropolitan area. *Habitat International*, 54(1), 65-73. doi: 10.1016/j.habitatint.2015.10.001
- Varro, K. (2012). Reconsidering the English question as a matter of democratic politics and spatial justice. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 30, 29-45.
- Wei, Y. D. (2015). Spatiality of regional inequality. *Applied Geography*, 61, 1-10. doi: 10.1016/j.apgeog.2015.03.013

- Wei, Y. D., & Fan, C. (2000). Regional inequality in China: A case study of Jiangsu province. *The Professional Geographer*, 52(3), 455-469. doi: 10.1111/0033-0124.00238
- Williams, M. (2016). Care-full justice in the city. *Antipode*, 00(0), 1-19. doi: 10.1111/anti.12279
- Williamson, J. (1965). Regional inequality and the process of national development: A description of the patterns. *Economic Development and Cultural Change*, 13(4), 1-84.
- Zapata, M., & Bates, L. (2015). Equity planning revisited. *Journal of Planning Education and Research*, 35(3), 245-248. doi: 10.1177/0739456X15589967
- Zapata, M., & Bates, L. (2017). Equity planning or equitable opportunities? The construction of equity in the HUD sustainable communities regional planning grants. *Journal of Planning Education and Research*, 37(4), 411-424. doi: 10.1177/0739456X16657874
- Zebardast, E., & Haghroosta, S. (2015). Tahlil-e tatbiqi-ye nābarābarihā-ye mantaqei beyn-e ostānhā-ye hamjavār – Barresi-ye mowredi: Ostānhā-ye Hamedan va Markazi [A comparative analysis of regional inequalities among neighboring provinces case study: Hamedan and Markazi provinces]. *Journal of Architecture and Urban Planning*, 8(15), 113-138.
- Zheng, D., & Kuroda, T. (2013). The role of public infrastructure in China's regional inequality and growth: A simultaneous equations approach. *The Developing Economies*, 51(1), 79-109. doi: 10.1111/deve.12003

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

واکاوی رویکرد فضایی عدالت در پژوهش‌های نابرابری منطقه‌ای؛ مروری نظام‌مند در حوزه میان‌رشته‌ای*

هاشم داداش‌پور^۱، نینا الوندی‌پور^۲

دریافت: ۱۳۹۷/۰۱/۲۵ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۳/۰۴

چکیده

نابرابری منطقه‌ای همواره مسئله‌ای چالش‌برانگیز برای جوامع انسانی و یکی از موضوعات اصلی در پژوهش‌های دانشگاهی و نیز از نگرانی‌های عمده سیاست‌گذاران دولتی است. بر این اساس، پژوهش‌های بسیاری درباره حدود، ابعاد، مکانیسم و پیامدهای این موضوع، در حوزه سیاست‌های منجر به فقر و نابرابری، صورت گرفته و نظریه‌پردازان، ایده‌های متفاوت و گاه متضادی را در این زمینه بیان داشته‌اند. در این میان، توجه به ابعاد فضایی عدالت در مقابله با نابرابری‌های منطقه‌ای یکی از حوزه‌های میان‌رشته‌ای مورد توجه، به‌ویژه در دهه‌های اخیر، بوده است. از این رو، مقاله حاضر قصد دارد با تحلیل و تفسیر نظام‌مند و جامع محتوای متون دانشگاهی در حوزه نابرابری‌های منطقه‌ای از منظر عدالت فضایی، به‌سنخ‌شناسی و استخراج مفاهیم و اصول و نگرش‌های اصلی مطرح‌شده در این حوزه بپردازد. این مقاله برگرفته از طرح پژوهش کیفی، راهبرد استقفا و با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوای کیفی صورت گرفته است. تحلیل محتوای کیفی یکی از روش‌های رایج پژوهش برای تبیین و تفسیر عینی و منظم پیام‌های مفهومی موجود در متون دانشگاهی است. از این روش به‌منظور آشکارسازی خطوط اصلی و جهت‌دهنده متون دانشگاهی و کاربرد آن‌ها در سیاست‌گذاری‌های دولتی استفاده می‌شود. بر این اساس، در مقاله حاضر، چارچوب تفسیری نظری مستخرج از متون دانشگاهی مطرح در حوزه عدالت فضایی در مواجهه با نابرابری‌های منطقه‌ای تدوین و واکاوی شده و خطوط جریان‌ساز درخور توجه در این حوزه به پژوهشگران، برنامه‌ریزان، تصمیم‌سازان و سیاست‌گذاران ایرانی برای مقابله با نابرابری‌های منطقه‌ای معرفی شده است.

کلیدواژه‌ها: عدالت فضایی، نابرابری منطقه‌ای، منطقه‌گرایی، تحلیل محتوای کیفی.

* این مقاله از رساله دکتری نینا الوندی‌پور در حوزه عدالت فضایی به راهنمایی دکتر هاشم داداش‌پور در گروه شهرسازی دانشگاه تربیت مدرس تهران اقتباس شده است.

۱. دانشیار برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، گروه شهرسازی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

h-dadashpoor@modares.ac.ir ✉

۲. پژوهشگر و دانشجوی دکتری شهرسازی، گروه شهرسازی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

nina.alvandipour@modares.ac.ir ✉

مقدمه

نابرابری‌های منطقه‌ای، چالش‌های اقتصادی و سیاسی مهمی را برای بسیاری از سیاست‌گذاران دولتی به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه ایجاد کرده‌اند. حجم روزافزونی از پژوهش‌های میان‌رشته‌ای انجام‌شده و شواهد نظام‌مند به وجود نابرابری‌های منطقه‌ای و بی‌عدالتی فضایی در اشکال مختلف در آسیا، اروپا، آفریقا و امریکای لاتین اشاره داشته‌اند. با وجود این، در مورد علل این نابرابری‌ها و راه‌های پاسخ و مقابله با افزایش نابرابری‌های فضایی از سوی سیاست‌گذاران اجماع اندکی وجود دارد (بالاس و همکاران^۱، ۲۰۱۷؛ سوچا^۲، ۲۰۱۰، ۶۳؛ کیم^۳، ۲۰۰۸؛ پایک^۴، ۲۰۰۷).

نابرابری‌های منطقه‌ای، توزیع غیرمنصفانه فرصت‌ها و جایگاه‌های اجتماعی در فضا است که منجر به شکل‌گیری عدم تعادل فضایی در منطقه و بین مناطق با یکدیگر شده و اختلاف‌های بارزی را بین شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و نهادی بین مناطق و نواحی مختلف جغرافیایی به وجود می‌آورد (چپل و گوتز^۵، ۲۰۱۱؛ کوچرار و همکاران^۶، ۲۰۱۰؛ بری و استیکر^۷، ۱۹۷۴). ساختار فضا نیز بعد مهمی از جامعه انسانی را تشکیل می‌دهد که منعکس‌کننده حقایق اجتماعی و تأثیر پدیده‌های اجتماعی است. به همین دلیل، در فضا است که عدالت و در برابر آن بی‌عدالتی در سطوح مختلف از ملی تا محلی رخ می‌نماید و مفهوم «عدالت فضایی» اهمیت می‌یابد (دیکسی^۸، ۲۰۰۹؛ سوچا، ۲۰۰۹). در این راستا، همواره چالش‌های بسیاری در مقیاس منطقه‌ای در ارتباط با نابرابری و بی‌عدالتی فضایی مطرح بوده که برای رفع این چالش‌ها، رویکردهای عدالت‌محوری چون عدالت سرزمینی^۹، عدالت محیطی^{۱۰} و عدالت فضایی^{۱۱} باهدف کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای وارد مبحث میان‌رشته‌ای

فصلنامه علمی پژوهشی

۸۰

دوره ۱۰، شماره ۳
تابستان ۱۳۹۷
پیاپی ۳۹

1. Ballas, et al.
2. Soja
3. Kim
4. Pike
5. Chapple & Goetz
6. Kutscherauer, et al.
7. Berry & Steiker
8. Dikeç
9. territorial justice
10. environmental justice
11. spatial justice

برنامه‌ریزی شد (داداش‌پور و الوندی‌پور، ۱۳۹۵؛ داداش‌پور و الوندی‌پور، ۱۳۹۶؛ داداش‌پور و همکاران، ۲۰۱۶؛ ویلیامز^۱، ۲۰۱۶؛ داداش‌پور و همکاران، ۱۳۹۰؛ زاپاتا و بیتز^۲، ۲۰۱۵ و ۲۰۱۷؛ سوچا، ۲۰۱۰؛ ویلیامسن^۳، ۱۹۶۵).

عدالت فضایی توزیع عادلانه فضایی منابع محدود و فرصت استفاده از آن‌هاست. به بیان دیگر، عدالت فضایی در تقابل با مسئله نابرابری‌های منطقه‌ای، توزیع و تسهیم عادلانه فضا و کاربری‌های وابسته به آن به منظور برخورداری منصفانه از داشته‌های فضایی است (سوچا، ۲۰۱۰؛ دیکسی، ۲۰۰۱). این رویکرد نظری به‌ویژه در مقیاس شهری از پیشینه نظری قوی‌تری برخوردار بوده و کارهای پژوهشی متعددی در این حوزه صورت گرفته، اما در مقیاس‌های ملی و منطقه‌ای، به‌ویژه در پژوهش‌های داخلی، کمتر به این موضوع پرداخته شده است. سابقه توجه عمیق‌تر جامعه علمی به عدالت فضایی در مقیاس منطقه‌ای به دو دهه اخیر برمی‌گردد. صاحب‌نظران متعددی در این حوزه به ایراد نظر پرداخته‌اند و پژوهش‌های مختلف و گاه متضادی در این زمینه صورت گرفته است. پژوهش‌هایی در ارتباط با چستی ابعاد فضایی عدالت در مقابله با نابرابری‌های منطقه‌ای و چگونگی پاسخ به این نابرابری‌ها که منجر به شکل‌گیری مفاهیم و نظریه‌های مختلفی در این حوزه چندرشته‌ای شد.

از این رو مقاله حاضر کوشش دارد تا با تحلیل و تفسیر نظام‌مند و جامع محتوای مقاله‌های پژوهشی در حوزه نابرابری‌های منطقه‌ای از منظر رویکرد عدالت فضایی، به شناسایی و استخراج مفاهیم، نظریه‌ها، اصول و نگرش‌های اصلی مطرح‌شده در این حوزه به‌ویژه برای پژوهشگران، برنامه‌ریزان، تصمیم‌سازان و سیاست‌گذاران ایرانی جهت رویارویی نوآورانه و کاربردی با نابرابری‌های منطقه‌ای بپردازد. بر این اساس، ۳۳ مقاله انگلیسی‌زبان موجود در پایگاه‌های علمی شامل: Taylor & Francis، Wiley، Sage، Science direct، Scopus؛ بازه زمانی ۲۰۱۷-۲۰۰۰ با استفاده از کلمه‌های کلیدی regional inequalities، spatial justice/equity؛ بازایی، تحلیل و تفسیر کیفی شده‌اند.

گفتنی است که مقاله‌های پژوهشی از اصلی‌ترین قالب‌های انتقال دانش در قالب متون دانشگاهی در سطح علمی و پژوهشی‌اند و در مجامع بین‌المللی مورد توجه بوده‌اند

1. Williams
2. Zapata & Bates
3. Williamson

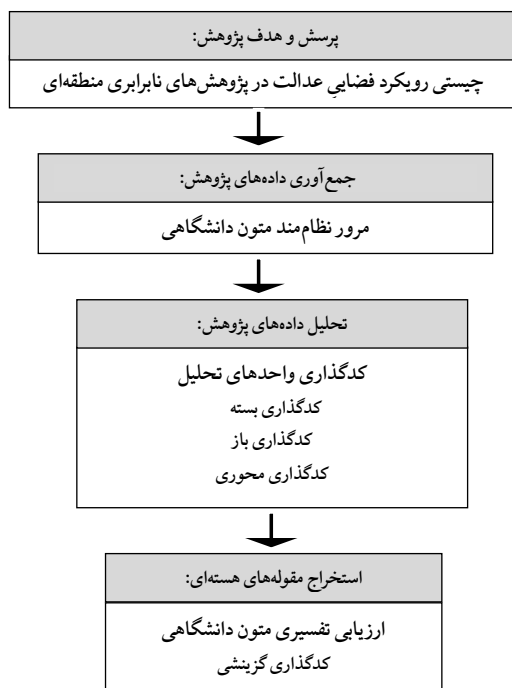

فصلنامه علمی پژوهشی

۸۱

واکاو رویکرد فضایی
عدالت در ...

به طوری که اکتشاف‌ها و یافته‌های جدید را می‌توان در چارچوب همین محمل‌های خاص علمی که تا حد امکان تخصصی شده‌اند، پیدا کرد. از این روست که تحلیل محتوایی نظام‌مند این مقاله‌ها می‌تواند به فهم عمیق مفاهیم تخصصی و سیاست‌گذاری هدفمند کمک کند. بر این اساس، مقاله برپایه منطق استفهامی پژوهش با یک پرسش کلی پیرامون سنخ‌شناسی و استخراج مفاهیم، اصول و نگرش‌های اصلی مطرح‌شده از دیدگاه عدالت فضایی در پاسخ به نابرابری‌های منطقه‌ای است. در ادامه با شناخت جوانب و کارکردهای پنهان موضوع در طول فرایند پژوهش و با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوای کیفی به اکتشاف و آشکارسازی خطوط اصلی محتوایی در مقاله‌های منتخب پرداخته شده است. فرایند موردتوجه این پژوهش در نمودار روبه‌رو نمایش داده شده است.

شکل شماره (۱): فرایند مقاله

منبع: نگارندگان

فصلنامه علمی-پژوهشی

۸۲

دوره ۱۰، شماره ۳
تابستان ۱۳۹۷
پیاپی ۳۹

پیشینه پژوهش

مسئله نابرابری در پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای اساساً در ارتباط با مقیاس مطرح می‌شود (پاستور و همکاران^۱، ۲۰۱۱، ۴۵۴؛ سوچا، ۲۰۰۰ و ۱۹۸۹). از این روست که نابرابری در مقیاس‌های مختلف فضا نظیر نابرابری در سطح جهانی، ملی، منطقه‌ای، شهری و روستایی معنا می‌یابد. در این راستا، نابرابری‌های منطقه‌ای به معنای عدم تعادل در ساختار فضایی مناطق است و خود را در شرایط متفاوت زندگی، نابرابری‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی و سطح توسعه‌یافتگی نشان می‌دهند (کوچرار و همکاران، ۲۰۱۰، ۸). وجود نابرابری‌های منطقه‌ای و عدم تعادل در ساختار فضایی مناطق از پدیده‌هایی است که بیشتر کشورها، به ویژه کشورهای در حال توسعه، با آن روبرو بوده و هستند (زبردست و حق روستا، ۱۳۹۴، ۱۱۴؛ داداش پور و همکاران، ۱۳۹۲).

نابرابری و عدم تعادل منطقه‌ای دو زمینه اصلی دارند: شرایط طبیعی مناطق و تصمیم‌های سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان، که با پیشرفت فناوری از اهمیت عامل اول کاسته و به اهمیت عامل دوم افزوده شده است (علوی، ۱۳۹۱، ۹۰). بر این اساس، در ایجاد نابرابری منطقه‌ای تصمیم‌های سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان بیشترین نقش را ایفا می‌کند (وی و فن^۲، ۲۰۰۰، ۳۰۴). در این راستا، همان‌طور که مشکل‌ها از سطوح منطقه‌ای پدیدار می‌شوند، سیاست‌های لازم برای رفع آن‌ها نیز باید بر مقیاس منطقه تمرکز یابند. در حقیقت، تجزیه و تحلیل قدرت و قدرت بخشی به مناطق در این مقیاس معنا می‌یابد (پاستور و همکاران، ۲۰۱۱، ۴۵۵). سیاست‌های توسعه منطقه‌ای می‌توانند نقشی مهم در تقویت فعالیت‌های اقتصادی و توسعه مناطق محروم و به دنبال آن، کاهش تفاوت‌های منطقه‌ای ایفا کنند. برای نمونه، تخصیص منصفانه منطقه‌ای سرمایه‌گذاری‌های عمومی گامی در جهت کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای و تحقق توسعه متعادل به شمار می‌آید (ماتسوموتو^۳، ۲۰۰۸، ۴۸۰؛ شیخ بیگلر و همکاران، ۱۳۹۱، ۱۹۱).

از سوی دیگر، عدم استفاده صحیح از پتانسیل‌ها و قابلیت‌ها در مقیاس منطقه منجر به شکل‌گیری و تشدید نابرابری‌های منطقه‌ای شده و این امر می‌تواند پیامدهای ناگواری را به همراه داشته باشد. نابرابری‌های منطقه‌ای، چالش‌های فراوانی را در ارتباط با توسعه منطقه‌ای

1. Pastor, et al.
2. Wei & Fan
3. Matsumoto

فصلنامه علمی پژوهشی

۸۳

واکاو رویکرد فضایی
عدالت در ...

ایجاد می‌کنند که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به واقعیت‌هایی چون نابرابری‌های فاحش درآمدی و رفاه اجتماعی بین مناطق گوناگون، مهاجرت‌های بی‌رویه، قطبی شدن، فقر و نمود کالبدی این معضل‌ها چون دسترسی نابرابر به خدمات و سرمایه‌ها اشاره داشت (کیم، ۲۰۰۸، ۷-۵). البته درباره نابرابری‌های منطقه‌ای دیدگاهی وجود دارد که این نابرابری‌ها را پدیده‌ای مثبت ارزیابی کرده و آن را نتیجه منحصربه‌فرد بودن منابع و قابلیت‌های برخی مناطق در مقابل مناطق دیگر می‌داند که می‌تواند مزیت‌های رقابتی برای آن‌ها ایجاد کند. در اینجا لازم به اشاره است که نابرابری‌های منطقه‌ای اگر نتیجه تخصیصی شدن فعالیت‌ها در یک منطقه باشد، می‌تواند مثبت و مفید باشد. اما اگر عدم تعادل و نابرابری در سطح مناطق منعکس‌کننده تبعیض یا بی‌عدالتی باشد، در آن صورت تفاوت‌های منطقه‌ای می‌تواند یک عامل تهدید به شمار آید (کیم، ۲۰۰۸، ۱؛ کوچرار و همکاران، ۲۰۱۰، ۱۰؛ استوارت، ۲۰۰۲). در چنین شرایطی، نابرابری منطقه‌ای به معنای وضعیت مناسب یک یا چند منطقه به بهای واپس ماندگی سایر مناطق است.

بر این اساس است که مسائل مربوط به نابرابری، بی‌عدالتی و توزیع نامتعادل فرصت‌های توسعه در سطوح منطقه‌ای، همواره مورد توجه سنت‌های تحلیلی و پژوهشی در برنامه‌ریزی بوده است (مک‌کینون^۱، ۲۰۱۷؛ فاینستاین^۲، ۲۰۱۰؛ سوچا، ۲۰۱۰؛ اترینگتون و جونز^۳، ۲۰۰۹؛ امین^۴، ۲۰۰۶؛ برنر^۵، ۲۰۰۴). در تقابل با این معضلات و چالش‌هاست که برنامه‌ریزان و کارشناسان، ضرورت توسعه متعادل را به دلایل مختلفی از جمله: تأمین عدالت به منظور برخورداری عادلانه و مناسب مناطق مختلف از داشته‌ها و فرصت‌های توسعه و نیز توجه به ملاحظه‌های سیاسی به‌عنوان عاملی برای کاهش ناآرامی‌های سیاسی و توجه به ملاحظه‌های اقتصادی و اجتماعی برای جلوگیری از مهاجرت و تمرکز مطرح می‌کنند (فلاشر و همکاران^۶، ۲۰۱۰؛ علوی، ۱۳۹۱). در این راستا، بحث عدالت در اشکال مختلف چون عدالت سرزمینی، عدالت محیطی و عدالت فضایی در برنامه‌ریزی منطقه‌ای وارد شده است و

1. MacKinnon
2. Fainstein
3. Etherington & Jones
4. Amin
5. Brenner
6. Fleisher, et al.

جستجو برای عدالت یا تلاش برای مبارزه با بی‌عدالتی به یکی از اصلی‌ترین اهداف برنامه‌ریزی بدل شد (ویلیامز، ۲۰۱۶؛ زاپاتا و بیتز، ۲۰۱۵ و ۲۰۱۷؛ سوچا، ۲۰۱۰؛ ویلیامسن، ۱۹۶۵).

در این میان، عدالت فضایی مفهومی چندبعدی، پیچیده و در عین حال نوظهور و میان‌رشته‌ای است که در اشکال گوناگون در حوزه‌های علمی چون برنامه‌ریزی شهری، جامعه‌شناسی، جغرافیا و ... مطرح و بررسی شده است (داداش‌پور و الوندی‌پور، ۱۳۹۵، ۷۶-۷۷؛ حافظ‌نیا و همکاران، ۱۳۹۴، ۳۶؛ مای‌هالاپولیس^۱، ۲۰۱۰، ۲۰۲). بر مبنای این رویکرد، عدالت بعد فضایی دارد؛ بنابراین می‌توان از یک نگرش فضایی به منظور تشخیص بی‌عدالتی استفاده کرد (سوچا، ۲۰۰۹، ۲؛ دیکسی، ۲۰۰۱، ۱۷۸۵).

در حقیقت، درک نابرابری‌های منطقه‌ای و تدوین سیاست‌های عادلانه، مستلزم واکاوی تعامل فضا و عدالت در سطوح منطقه‌ای است. عدالت و بی‌عدالتی از طریق تولید فضایی جغرافیایی شکل می‌گیرند. عدالت، موضوعی جغرافیایی و عدالت فضایی، نقطه اشتراک و اتصال دو مفهوم عدالت اجتماعی و فضا است. فضا و سازمان‌یافتگی آن از ابعاد مهم جوامع بشری است. فضا یک ساختار اجتماعی است که منعکس‌کننده حقایق اجتماعی بوده و بر روابط اجتماعی تأثیر می‌گذارد؛ از این رو، هم عدالت، هم بی‌عدالتی در فضا نمود می‌یابد (حافظ‌نیا و همکاران، ۱۳۹۴، ۳۶؛ سوچا، ۲۰۱۰، ۱۷۹-۱۸۱). در این راستا، مفهوم فضا در مقیاس منطقه دربرگیرنده آمیزه‌ای از محیط انسان‌ساخت برخاسته از نظام اجتماعی، اقتصادی، محیطی و مدیریتی است که تعامل آن‌ها زمینه پویایی و تداوم حیات اجتماعی در سطوح منطقه‌ای را فراهم می‌کند (چپل و گوتز، ۲۰۱۱، ۴۶۵؛ برومبرگ و همکاران^۲، ۲۰۰۷، ۳-۲).

گفتنی است، تفکر فضایی در مورد عدالت در مقیاس منطقه‌ای نه تنها درک نظری از عدالت را غنی‌تر می‌سازد، که با طرح دیدگاه‌های جدید، به‌ویژه تأکید بر دموکراسی منطقه‌ای، دانش عملی را نیز به اقدام‌های مؤثرتر برای رسیدن به عدالت و برابری بیشتر سوق می‌دهد (سوچا، ۲۰۰۹ و ۲۰۰۰). تأکید عدالت فضایی به خودی خود بر فضا نیست، بلکه بر

1. Mihalopoulos
2. Bromberg, et al.

فرایندهایی است که فضا را تولید می‌کنند و درعین حال به کاربرد این فضاها تولید شده در فرایندهای پویای اجتماعی، اقتصادی و روابط سیاسی توجه خاص نشان می‌دهند (داداش‌پور و همکاران، ۱۳۹۴، ۱۸۲؛ دیکسی، ۲۰۰۹ و ۲۰۰۱).

روش و چارچوب تحلیل پژوهش

مقاله حاضر برگرفته از طرح پژوهش کیفی و راهبرد استفهامی است و با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوای کیفی نوشته شده است. تحلیل محتوا، فنی پژوهشی است برای استنباط تکرارپذیر و معتبر از داده‌ها در مورد متن آن‌ها. در یک تعریف ساده می‌توان تحلیل محتوا را روشی برای آشکارسازی یا توصیف نظام‌یافته و عینی ویژگی‌های خاص پیام‌ها یا نمادهای به‌کاررفته در یک متن دانست (کرپندورف، ۱۳۹۵، ۲).

روش تحلیل محتوای کیفی یکی از روش‌های رایج پژوهش در علوم اجتماعی، رفتاری و انسانی است. این روش در ساده‌ترین شکل، به بیرون‌کشیدن مفاهیم موردنیاز پژوهش از متن مورد مطالعه می‌پردازد؛ مفاهیمی که در قالب مقوله‌های منظم، سامان می‌یابند. روش تحلیل محتوا بر این فرض بنا شده است که با تحلیل پیام‌های زبانی می‌توان به کشف معانی، اولویت‌ها، نگرش‌ها، شیوه‌های درک و سازمان‌یافتگی جهان دست یافت (شی و شانون^۱، ۲۰۰۵). امروزه روش تحلیل محتوا کاربردهای متنوعی دارد که یکی از آن‌ها تحلیل محتوای متون دانشگاهی به‌ویژه مقاله‌هاست. این تحلیل کمک می‌کند مفاهیم، نگرش‌ها، اصول، باورها و کلیه موضوع‌های مطرح‌شده در قالب این نوع پژوهش‌های دانشگاهی به شیوه‌ای عینی، نظام‌مند و آشکار بررسی و تفسیر شوند (رسولی‌منش و همکاران، ۲۰۱۶، ۲۸۷؛ ماپولا و همکاران^۲، ۲۰۱۳، ۳۱).

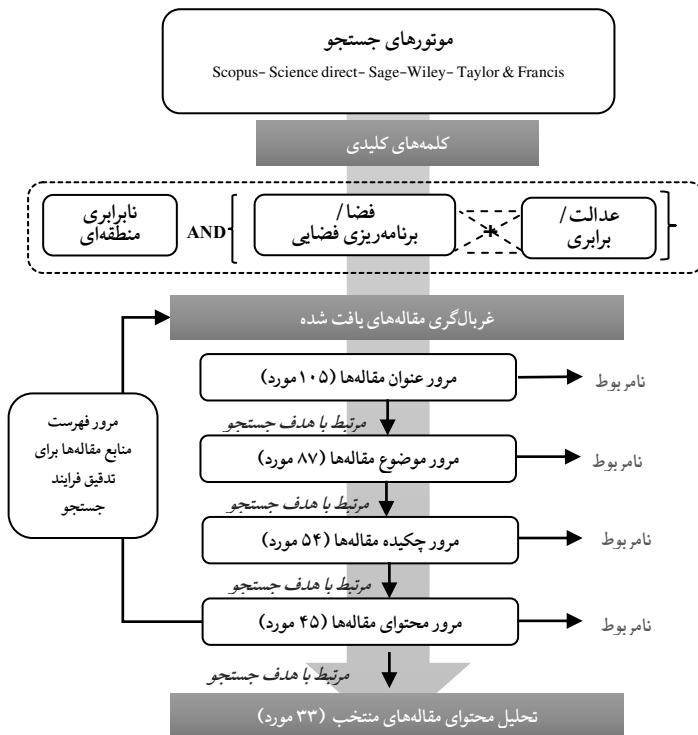
در تحلیل محتوا، پژوهشگر باید بر اساس یک روند منظم و منطقی پیش رود تا از تحلیل خود به نتیجه مطلوبی دست یابد (کرپندورف، ۱۳۹۵، ۳۲). در این راستا، پژوهش پیش‌رو مبتنی بر پنج مرحله شامل تعیین هدف مطالعه، جمع‌آوری داده‌های پژوهش، کدگذاری واحدهای تحلیل، طبقه‌بندی و ارزیابی تفسیری از مقوله‌های انجام‌شده است. هدف این

1. Hsieh & Shannon
2. Mahpula, et al.

پژوهش، تحلیل محتوای متون دانشگاهی در حوزه نابرابری‌های منطقه‌ای طی دو دهه گذشته از منظر رویکرد عدالت فضایی است.

در جمع‌آوری داده‌های پژوهش نیز از شیوه مرور نظام‌مند متون استفاده شده است.^۱ بر این اساس، جامعه آماری پژوهش عبارت است از: مجموعه ۳۳ مقاله انگلیسی‌زبان موجود در پایگاه‌های علمی شامل: Taylor & Francis، Wiley، Sage، Science direct، Scopus، که در بازه زمانی ۲۰۱۷-۲۰۰۰ با استفاده از کلمه‌های کلیدی regional inequalities، spatial justice/equity و بازایی شده‌اند. فرایند بازایی نظام‌مند این مقاله‌ها در شکل شماره ۲ نشان داده شده است.

شکل شماره (۲): تعیین و تدقیق جامعه آماری پژوهش با بهره‌گیری از شیوه مرور نظام‌مند

منبع: نگارندگان

۱. برای مطالعه بیشتر رجوع کنید به: (الوندی‌پور و داداش‌پور، ۱۳۹۷)

گفتنی است که در این پژوهش نمونه‌گیری انجام نشد و تمام جامعه موردبررسی قرار گرفت. همچنین به‌منظور تکمیل و اشباع نظری نتایج حاصل از تحلیل محتوای کیفی مقاله‌های منتخب، بیش از ۵۰ مقاله مرتبط با تم‌های نظری نیز بررسی و تحلیل شدند. واحد تحلیل در این پژوهش، «مقاله» در نظر گرفته شده است. سپس متن هریک از مقاله‌های منتخب مبتنی با اهداف پژوهش کدگذاری شده‌اند.

به‌طور کلی، از میان ۳۳ مقاله مورد مطالعه در ارتباط با حوزه تخصصی مجریان پژوهش، بیشترین تعداد مقاله‌ها در حوزه جغرافیا (۲ مقاله) و پس از آن در دو حوزه حمل‌ونقل و برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای (هرکدام هشت مقاله) به انجام رسیده‌اند. همچنین نتایج استخراجی حاکی از افزایش تعداد مقاله‌ها و توجه بیشتر متخصصان به موضوع عدالت فضایی از سال ۲۰۱۱ به این سمت است. در این میان، بیشترین تعداد مقاله‌ها (هفت مورد) در سال ۲۰۱۵ انتشار یافته است. از نظر پراکندگی جغرافیایی نیز، بیشترین مقاله‌ها مربوط به دو قاره آمریکا و اروپا و کشورهای آمریکا، انگلستان و هلند است. گفتنی است، پژوهش‌های فرمانطقه‌ای با هجده مورد مهم‌ترین مقیاس مورد توجه در مقاله‌های موردبررسی بوده و پس از آن پژوهش‌های کلان‌شهری (مرکز پیرامون) با ده مقاله بیشترین توجه را به خود اختصاص داده‌اند.

هفده مورد از مقاله‌های موردبررسی به لحاظ نوع پژوهش در گروه پژوهش‌های تجربی قرار داشته‌اند و بعد از آن نیز پژوهش‌های نمونه‌موردی و نظری هر کدام با یازده و پنج مقاله در جایگاه بعدی قرار گرفته‌اند. بیشترین روش مورد توجه نیز روش کمی مبتنی بر آمار و مدل‌سازی بوده است (هجده مورد). از روش کیفی نیز در هشت مقاله با بهره‌گیری از مصاحبه‌های عمیق، تحلیل کیفی اسناد و گزارش‌های موجود کیفی استفاده شده است.

در ادامه همان‌طور که در جدول شماره (۱) نشان داده شده است؛ مبتنی بر مفاهیم و مقوله‌های استخراجی از متن مقاله‌ها به تحلیل و تفسیر محتوای متون پژوهشی در حوزه نابرابری منطقه‌ای و عدالت فضایی اقدام شد. گفتنی است، مبنای تعیین کدهای باز و مقوله‌های تفسیری پژوهش به‌طور هم‌زمان از مباحث نظری موجود و مطالعه اکتشافی متن تعیین شد (سالدنا، ۱۳۹۵).

فصلنامه علمی پژوهشی

۸۸

دوره ۱۰، شماره ۳
تابستان ۱۳۹۷
پیاپی ۳۹

جدول شماره (۱): مقوله‌ها و مفاهیم اکتشافی از متن مقاله‌های مورد بررسی

حوزه مورد بررسی	نوع کدگذاری	مفاهیم استخراجی	مقوله‌ها
حوزه تخصصی	کدگذاری بسته	برنامه‌ریزی شهری، برنامه‌ریزی منطقه‌ای، برنامه‌ریزی محیطی، جغرافیای شهری، علوم اجتماعی، برنامه‌ریزی حمل و نقل و ترافیک، طراحی حمل و نقل، سلامت عمومی، حقوق و...	برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، جغرافیا، اقتصاد، جامعه‌شناسی، حمل و نقل، سلامت عمومی
سال انتشار	کدگذاری بسته	-	۲۰۱۷-۲۰۰
حوزه جغرافیایی	کدگذاری بسته	ایالات متحده امریکا، انگلستان، سوئد، فرانسه، هلند، کره جنوبی، افریقای جنوبی، استرالیا و...	امریکا، اروپا، آسیا، افریقا، اقیانوسیه
مقیاس منطقه‌ای	کدگذاری بسته	نواحی کلان‌شهری، خطوط ریلی و شبکه بزرگراه‌ها، سیستم شهری و پس‌کرانه‌های آن، حوزه نفوذ منطقه‌ای، روابط میان شهرها و روستاها، مرزهای سیاسی ملی، حوزه‌های مشترک اقتصادی / فرهنگی / زبانی، قطب‌های بزرگ جمعیتی و ...	فرمانطقه‌ای، درون منطقه‌ای، شهر / منطقه
نوع پژوهش	کدگذاری بسته	-	تجربی، نظری، نمونه موردی
روش پژوهش	کدگذاری بسته	-	کمی، کیفی، ترکیبی
گونه‌شناسی بعد فضایی عدالت	کدگذاری باز	بیش از هفتاد کد مستخرج از متن مقاله‌ها	عدالت سرزمینی، عدالت محیطی، برابری فضایی، عدالت فضایی، نومنطقه‌گرایی
رویکرد عدالت فضایی	کدگذاری بسته	-	عدالت توزیعی، عدالت فرایندی
محور موضوعی پژوهش	کدگذاری باز	بیش از پانزده کد مستخرج از متن مقاله‌ها	خدمات عمومی، مراکز درمانی، تأسیسات و تسهیلات حمل و نقلی، قدرت، فرایند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری و...
شاخص‌های مورد توجه	کدگذاری باز	بیش از سی کد مستخرج از متن مقاله‌ها	دسترسی فضایی، توزیع فضایی، ظرفیت‌سازی منطقه‌ای، نهادسازی منطقه‌ای، مشارکت مردمی و...

منبع: نگارندگان

فصلنامه علمی پژوهشی

یافته‌ها

۱) از عدالت سرزمینی تا عدالت فضایی

اصطلاح خاص عدالت فضایی در پژوهش‌های نابرابری منطقه‌ای تا چند سال پیش کاربرد عمومی نداشت. اصولاً فضایی بودن عدالت یا نادیده گرفته می‌شد یا در مفاهیم مرتبط دیگر مانند عدالت سرزمینی، عدالت محیطی، برنامه‌ریزی مساوات‌خواه^۱ و ... تبلور می‌یافت (فرنکل و ایزرائیل^۲، ۲۰۱۷؛ علیزاده، ۲۰۱۵، ۲۸۱؛ چپل و گوتز، ۲۰۱۱؛ چاودری^۳، ۲۰۱۱؛ دیکسی، ۲۰۰۹؛ سوچا، ۲۰۰۹؛ کیم، ۲۰۰۸؛ دیکسی، ۲۰۰۱).

در این راستا، مبتنی بر تحلیل محتوای مقاله‌های منتخب، تاریخچه توجه به بعد فضایی عدالت در پژوهش‌های منطقه‌ای به چهار دوره اصلی تقسیم می‌شود: دوره ابتدایی از نیمه قرن بیستم تا اواخر دهه ۱۹۶۰ میلادی. در این دوره به استناد مرور نظام‌مند پژوهش‌های منتخب، عدالت در برنامه‌ریزی منطقه‌ای بیشتر با عدالت سرزمینی شناخته می‌شد (کی^۴، ۲۰۰۵، ۴۵۳؛ بوین^۵، ۱۹۹۱، ۲۶۳؛ دیویس^۶، ۱۹۶۸). از این رو، همواره موضوعی اساسی و مطرح در بین دانشمندان علوم اقتصادی و سیاسی بوده است. اما متخصصان علوم اجتماعی و رفتاری از ورود مستقیم به مبحث عدالت خودداری می‌کردند. بر این اساس، مکتب‌ها و اندیشمندان مختلفی به تعریف عدالت با تأکید بر ابعاد اقتصادی پرداختند (وی^۷، ۲۰۱۵، ۲؛ مورگان^۸، ۲۰۰۶، ۱۹۱؛ بری و استیکر، ۱۹۷۴، ۴۱۵). متون غالب عدالت در این دوره، از فلسفه‌های سیاسی لیبرال غربی مانند منفعت‌گرایی^۹ سرچشمه گرفته است. فیلسوفان سیاسی لیبرال نظیر سقراط، جان لاک^{۱۰}، جان استوارت میل، امانوئل کانت^{۱۱} و جرمی بنتام^{۱۲} هر کدام آرای نظری در ارتباط با عدالت و برنامه‌ریزی ارائه کرده‌اند (زاپاتا و بیتز، ۲۰۱۵).

فصلنامه علمی پژوهشی

۹۰

دوره ۱۰، شماره ۳
تابستان ۱۳۹۷
پیاپی ۳۹

1. equity planning
2. Frenkel & Israel
3. Chowdhury
4. Kay
5. Boyne
6. Davies
7. Wei
8. Morgan
9. utilitarianism
10. John Locke
11. Immanuel Kant
12. Jeremy Bentham

در این دوره به استناد مرور نظام‌مند پژوهش‌های منتخب، عدالت در برنامه‌ریزی منطقه‌ای مبتنی بر نظریه رشد نوکلاسیک بود. این نظریه بر موازنه و اهمیت بازار در تخصیص منابع تأکید داشت و نابرابری منطقه‌ای را به‌عنوان پدیده‌ای گذرا تلقی می‌کرد. در این راستا، تعادل منطقه‌ای به‌عنوان یک فرایند تخصیص مجدد منابع در قالب تحرک سرمایه و کار با تأکید بر عوامل جانبی تولید مانند کار، سرمایه، و تغییرهای فناورانه در طول زمان به‌خودی‌خود محقق می‌شد (وی، ۲۰۱۵، ۳؛ مورگان و شتی^۱، ۲۰۱۱، ۵۱۲؛ سوچا، ۲۰۱۰، ۶۳). از این رو، کوشش در جهت تأمین فرصت‌های برابری اقتصادی بین مناطق مختلف با تأکید بر مفاهیم تقاضا، آزادی و کارایی از عدالت، محور اصلی بود^۲ (بری و استیکر، ۱۹۷۴، ۴۱۵). طرح مفهوم قطب رشد از سوی فرانسوا پرو^۳ برای نخستین بار در دهه ۱۹۵۰ میلادی و بسط این مفهوم در دهه‌های ۱۹۵۰-۱۹۶۰ میلادی توسط گونار میردال^۴، آلبرت هیرشمن^۵ و راثول پریش^۶ همراه با سایر نظریه‌پردازان توسعه اقتصادی بیانگر تلاش به‌منظور مقابله با نابرابری‌های منطقه‌ای و کاهش فاصله بین مناطق و رشد نواحی عقب‌مانده بود. آنچه در این نظریه‌ها از منظر عدالت درخور توجه بود، تأکید بر دیدگاه‌های رشد اقتصادی و برابردانستن مفهوم توسعه با رشد اقتصادی بود. این امر موجب شد سرمایه‌گذاری‌ها و تشویق‌ها به سمت مکان‌هایی هدایت شوند که موجب تسریع در نیل به اهداف رشد اقتصادی قطبی شده باشند (سوچا، ۲۰۱۰، ۶۳؛ مورگان، ۲۰۰۶، ۱۹۰؛ گودیوار و ایست‌وود^۷، ۱۹۷۹، ۳۳۷).

از سوی دیگر، یکی از موضوع‌های مورد بحث در این دوران که منجر به شکل‌گیری و تقویت رویکرد فضایی به عدالت در سال‌های بعد شد، موضوع منطقه‌گرایی رقابتی ذیل رویکرد

1. Shetty

۲. در این دوره، مبنای عادلانه بودن سیاست‌های منطقه‌ای از طریق تحلیل‌های هزینه-فایده ارزیابی می‌شد. این شیوه برخورد برآمده از فلسفه فایده‌گرایی است و اصل حاکم بر آن، به‌حد اکثر رساندن بیشترین خوبی برای بیشترین افراد، مبنای انواع محاسبات و به‌طور کلی انتخاب سیاست برتر از میان سیاست‌های جایگزین است. با وجود شهرت زیاد این نظریه، انتقادهای فراوانی نیز بر آن وارد شده است. نادیده گرفتن تأثیر سیاست‌ها بر روی مناطق ضعیف و ناتوانی در پاسخ به سؤالات مربوط به توزیع، از جمله این انتقدهاست.

3. François Perroux

4. Gunnar Myrdal

5. Albert O. Hirschman

6. Raul Perbisch

7. Goodyear & Eastwood

نئولبرالیسم به توسعه منطقه بود که مخالف حمایت‌ها و مداخله‌های دولتی در برابر نابرابری‌های منطقه‌ای است (وارو^۱، ۲۰۱۲، ۲۹؛ مارتین^۲، ۲۰۱۱، ۴۸۴؛ برنر، ۲۰۰۴). پیگیری این سیاست در ارتباط با توسعه موجب شد تا شکاف بین مناطق بیشتر شده و مشکل‌های ناشی از عدم تعادل و ناپایداری افزایش یابد. در این دوره، نگرانی عمومی میان برنامه‌ریزان در ارتباط با برخی از مسائل مرتبط با توسعه منطقه‌ای شکل گرفت. مشکل‌هایی از قبیل توزیع درآمد یا سرمایه‌گذاری بین مناطق، محل تسهیلات خطرناک، توزیع قدرت سیاسی و منطقه‌بندی انحصاری از مهم‌ترین آن‌ها بود (مورگان و شتی، ۲۰۱۱، ۵۱۲؛ بری و استیکر، ۱۹۷۴، ۴۱۴).

در نتیجه، از اواخر دهه ۱۹۶۰ میلادی، هم‌زمان با طرح دیدگاه‌های انتقادی به تعریف صرف عدالت بر مبنای آزادی و کارایی، اوج‌گیری دیدگاه‌های وابستگی و نقد شدید عملی و نظری به دیدگاه قطب رشد، دوره دوم توجه به بُعد فضایی عدالت در پژوهش‌های منطقه‌ای با تأکید بر توسعه موزون در مقیاس منطقه‌ای آغاز شد (وی، ۲۰۱۵، ۲؛ گودیوار و ایست‌وود، ۱۹۷۹، ۳۳۷). این دوره آغازگر پدیداری متون نظری بین دو حوزه منطقه‌گرایی و عدالت بود. در این دوران، پژوهشگران با طرح همبستگی میان نابرابری‌های محیطی و ساختارهای منطقه‌ای، اندیشه‌های جغرافیایی را در مسیرهای تازه‌ای در قالب مفاهیمی چون آمایش سرزمین، برابری محیطی، مدیریت فضا و تعادل ناحیه‌ای رهنمون شدند (کرومهلز و فورستر^۳، ۱۹۹۰).

جان‌مایه نظری بسیاری از پژوهش‌های نابرابری منطقه‌ای در این دوره بر پایه تعریف عدالت در مکتب قرارداد اجتماعی، به‌ویژه تعریف جان راولز^۴ از عدالت است. همچنین عدالت برای مارکسیست‌ها نیز معنایی دیگر داشت^۵؛ از مجموع این تعاریف، آن‌ها این فرض رایج را پذیرفته بودند که هدف از عدالت کاهش، سرکوب یا تلطیف نابرابری اجتماعی و اقتصادی

1. Varro

2. Martin

3. Krumholz & Forester

۴. او معتقد است که در وضع نخستین، جایی که حجاب جهل، مانع از آگاهی افراد نسبت به موقعیت آتی‌شان در جامعه می‌شود، افراد مسلماً توزیع عادلانه را انتخاب خواهند کرد. بر این اساس، مساوات‌طلبی یک انتخاب معقول و منطقی برای افراد است.

راولز همچنین اعتقاد داشت که تخصیص و توزیع کالا در یک جامعه باید توسط اصل تفاوت کنترل شود. به‌موجب این اصل، سیاست‌ها باید شرایط بهبود زندگی افرادی که از فرصت‌های کمتری برخوردارند، در مقابل کسانی که شرایط بهتری دارند، را فراهم کنند. هر توزیع باید عادلانه باشد مگر اینکه عدم‌تساوی به نفع ضعیف‌ترین افراد جامعه باشد.

۵. تأکید بر مفهوم برابری و نابرابری اجتماعی و اقتصادی

است. در این راستا، پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه نابرابری منطقه‌ای به سمت دیدگاه‌های توزیعی با تأکید بر توزیع منصفانه منافع و عواقب توسعه نیل پیدا کرد (وی، ۲۰۱۵، ۳؛ ون دایک و همکاران^۱، ۲۰۱۵، ۹۹؛ علیزاده، ۲۰۱۵، ۲۸۲).

بر این اساس، در سال‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ میلادی، تغییر رویکردی در دانش شهر و منطقه به وقوع پیوست؛ متخصصان و متفکرانی که از دیدگاه انتقادی نسبت به توسعه برخوردار بودند، هرچند به‌طور مستقیم به مباحث فضایی عدالت ورود پیدا نکردند، اما مباحث مرتبط با عدالت، انصاف و نیاز را، به‌ویژه از منظر ابعاد محیطی توسعه، در کارهای خود لحاظ نمودند (فاینستاین، ۲۰۱۴؛ دبینت و ریچاردسن^۲، ۲۰۰۵، ۲۰۵؛ بری و استیکر، ۱۹۷۴، ۴۱۴-۴۱۵).

گفتنی است، در این دوره، عدالت محیطی به‌عنوان رویکرد اصلی به مسئله نابرابری‌های منطقه‌ای مورد استناد قرار می‌گرفت. عدالت محیطی مفهومی گسترده داشت که به توزیع منصفانه آثار محیطی، کالاها و خدمات بین مردم یک منطقه یا کشور، و همچنین نسل‌های بشر و جهان طبیعی اشاره می‌کرد. در این رویکرد، تأکید بر آن بود که نابرابری‌های محیطی مانند دیگر اشکال نابرابری در زمینه برخورداری‌ها و شایستگی‌ها، رفاه و سلامت را تحت تأثیر قرار داده و انسجام اجتماعی را مخدوش می‌کند. ازاین‌رو، بیشتر پژوهش‌های انجام‌شده در این دوره، به بررسی کیفیت تخصیص فشارها و رنج‌های نا عادلانه برخاسته از مخاطره‌ها و قوانین محیطی میان مناطق مختلف می‌پرداخت (چپل و گوتز، ۲۰۱۱، ۴۵۹؛ مورلو فرُش و همکاران^۳، ۲۰۰۲).

مسئله عدالت محیطی در این دوره بیشتر پرسش از پیوند میان موقعیت اجتماعی-اقتصادی افراد و میزان آسیب‌پذیری آن‌ها در برابر انواع فشارهای محیطی بود. فشارهایی مانند آلودگی هوا، پساب‌ها، رانش زمین و ... همچنین بارهایی که ناشی از تقسیم فضاهای زیستی به خصوصی و عمومی بودند و موضوع‌هایی مانند حمل‌ونقل، دسترسی به امکانات کار و تفریح ... را شامل می‌شدند (مورلو فرُش و همکاران، ۲۰۰۲، ۱۴۹-۱۵۰؛ برایننت^۴، ۱۹۹۵، ۶۰).

1. Van Dijk, et al.
2. Dabinett & Richardson
3. Morello-Frosch, et al.
4. Bryant

به تدریج از اواسط دهه ۱۹۸۰ میلادی، رویکرد انتقادی شکل گرفته در مواجهه با نابرابری‌های منطقه‌ای، وارد دوره سوم شد. در این سال‌ها بود که متخصصان برنامه‌ریزی چپ‌گرا، با بررسی هر دو بعد عملی و نظری، شیوه‌های مرسوم تجزیه و تحلیل را مورد انتقاد قرار دادند و بُعد اخلاقی و سیاسی آن را به تحقیقات خود افزودند. مبانی نظری بسیاری از این مباحث توسط یک نظریه‌پرداز فرانسوی به نام هنری لوفور بسط داده شد (ون لیت دی جود و همکاران^۱، ۲۰۱۶، ۷۱؛ فاینستاین، ۲۰۱۴؛ مای‌هالاپولیس، ۲۰۱۰، ۲۰۳). لوفور^۲ به عنوان جایگزین تعاریفی که تا ۱۹۶۰ میلادی فضا را با کمک قلمرو، کالبد و ویژگی‌های جمعیتی معنا می‌کردند؛ فضا را در قالب ساختارهای اجتماعی تعریف کرد. بر اساس این قرائت جدید، فضا دیگر به عنوان دربرگیرنده ساختمان‌ها، جمعیت و تولید شناخته نمی‌شد، در عوض به عنوان بخشی از روابط تولید و بازتولید و یک منبع مؤثر در ایجاد بی‌عدالتی شناخته شد، که این امر خود منجر به شکل‌گیری مفاهیم علمی انتقادی در ارتباط با نابرابری‌های منطقه‌ای شد (علیزاده، ۲۰۱۵، ۲۸۱؛ وی، ۲۰۱۵، ۳؛ مای‌هالاپولیس، ۲۰۱۰، ۲۰۳؛ لوفور، ۲۰۰۹؛ کرومهلز، ۱۹۸۲).

از این‌رو، بُعد فضایی برابری و عدالت، توجه به چگونگی تأثیر اعمال نفوذهای فضایی و تأثیر بدی‌ها و آسیب‌هایشان بر توسعه مناطق، به راهبرد اصلی بسیار از پژوهش‌های منطقه‌ای تبدیل شد (دی‌سیمو و لوکاس^۳، ۲۰۱۴؛ دانلی^۴، ۲۰۱۴؛ کاپلان و همکاران^۵، ۲۰۱۴؛ ملانژاد و ژانگ^۶، ۲۰۱۴؛ مونزان و همکاران^۷، ۲۰۱۳). در این دوره، عدالت در برنامه‌ریزی منطقه‌ای مترادف با برابری فضایی^۸ تعریف می‌شد و برنامه‌ریزی مساوات‌خواه رویکردی شاخص برای تأمین برابری در سطوح منطقه‌ای به‌ویژه از منظر فرایندها و ساختارهای اجتماعی و فضایی بود (زاپاتا و بیتز، ۲۰۱۷، ۴۱۲؛ مای‌هالاپولیس، ۲۰۱۰، ۲۰۳).

1. Van Lidth de Jeude, et al.
2. Lefebvre
3. Di Ciommo & Lucas
4. Donnelly
5. Kaplan, et al.
6. Mollanejad & Zhang
7. Monzón, et al.
8. spatial equity

تأکید برنامه‌ریزی مساوات‌خواه بر به‌رسمیت‌شناختن معیار برابری به‌عنوان یک معیار تصمیم‌گیری برای تخصیص و توزیع عادلانه امکانات و منابع در بین مناطق مختلف و دستیابی یکسان تمام ساکنان مناطق به آن‌ها مبتنی بر اقتصاد سیاسی فضا بود (زاپاتا و بیتز، ۲۰۱۷، ۴۱۲؛ وی، ۲۰۱۵، ۴؛ علیزاده، ۲۰۱۵، ۲۸۲؛ چپل و گوتز، ۲۰۱۱، ۴۵۹). همچنین بیان می‌شد که عدم توزیع عادلانه منابع و امکانات به بحران‌های اجتماعی و مشکل‌های پیچیده فضایی منجر می‌شود؛ دلیل این امر را تأثیر متقابل نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی جوامع بر سازمان فضایی مناطق تشخیص دادند. بر این اساس، هرگونه تغییر در سازمان فضایی می‌تواند در روابط اقتصادی-اجتماعی و توزیع درآمد اثر مستقیم بگذارد (علیزاده، ۲۰۱۵، ۲۸۱؛ مای‌هالاپولیس، ۲۰۱۰، ۲۰۲؛ هاروی^۱، ۱۹۷۳).

برنامه‌ریزی مساوات‌خواه در پی انتقال منابع و قدرت سیاسی به‌سوی مناطق محروم و کم‌درآمد، و جلب مشارکت آن‌ها به‌منظور گسترش دامنه انتخاب‌های موجود در چارچوب ترتیب‌های نهادی و اقتصادی سیاسی بود. تأکید اساسی این رویکرد بیشتر به محتوا و مضمون برنامه‌ها با هدف والای افزایش برابری در سطوح برنامه‌ریزی منطقه‌ای بود. از این‌رو، به‌جای پرداختن به تحلیل‌های هزینه-منفعت، به آزمون توزیع هزینه‌ها و منفعت‌ها می‌پرداختند. در این دوره، توزیع بر اساس قوانین منصفانه و بر اساس رقابت‌پذیرکردن افراد، صورت می‌گرفت و کوشش می‌شد تا از هرگونه تعصب، جانب‌داری و استثنائات شدن به دور باشد (زاپاتا و بیتز، ۲۰۱۷، ۴۱۲؛ بری و استیکر، ۱۹۷۴، ۴۱۹). اما این رویکرد از توجه بنیادین به جنبه‌های غیراقتصادی و مصرفی زندگی روزمره اجتماع محلی در مناطق مختلف نظیر قابلیت‌ها و نیازهای اجتماعی مناطق، امنیت سکونتگاه‌های مختلف درون منطقه‌ای و سرزندگی روزمره افراد بازمانده به وجود آمده بود (زاپاتا و بیتز، ۲۰۱۷، ۴۱۳؛ علیزاده، ۲۰۱۵، ۲۸۹؛ چپل و گوتز، ۲۰۱۱، ۴۵۸؛ پاستور و همکاران، ۲۰۱۱، ۴۳۸). در نهایت، در دوره چهارم و از اواخر دهه ۱۹۹۰ به بعد، محققان آشکارا شروع به توجه و آدرس‌دهی به موضوع عدالت فضایی و سرمایه‌های فضایی و تلاش برای تجدیدنظر در ارتباط بین فضا، توسعه، قدرت و برنامه‌ریزی در مقیاس منطقه کردند (مارتین، ۲۰۱۱، ۴۸۵؛ برومبرگ و همکاران، ۲۰۰۷؛ آمر^۲، ۲۰۰۷؛ کمپل و

1. Harvey
2. Amer

مارشال^۱، ۲۰۰۶؛ کرومهلز و فورستر، ۱۹۹۰). پژوهش‌های گسترده‌ای در ارتباط با نحوه اشغال و تولید فضا و به‌چالش کشیدن هژمونی سرمایه از سوی متخصصان به‌ویژه جغرافی‌دانان مطرح شد (دبینت و ریچاردسن، ۲۰۰۵، ۲۰۱، ۲۰۰۳؛ هاروی، ۲۰۰۳؛ دیکسی، ۲۰۰۱).

برابری منطقه‌ای در این دوره در قالب رویکرد نومنطقه‌گرایی در پاسخ به نابرابری‌های منطقه‌ای به این شرح ظاهر شده است: (۱) منطقه‌گرایی توسعه اجتماع محلی^۲؛ (۲) منطقه‌گرایی دگرگونی سیاسی^۳؛ (۳) منطقه‌گرایی اجتماعی^۴. تأکید اساسی منطقه‌گرایی توسعه اجتماع محلی بر استفاده از اهرم‌های منطقه‌ای (پروژه‌ها و اقدام‌های محرک توسعه) در فرم جدید از تجدید حیات و احیای اجتماعی مناطق است. هسته اصلی منطقه‌گرایی دگرگونی سیاسی ایجاد تغییر در قوانین دولتی به‌منظور تدوین سیاست‌های بازتوزیع منصفانه منابع کلان‌شهری در مقیاس‌های منطقه‌ای است. تمرکز منطقه‌گرایی اجتماعی نیز بر بسیج جوامع برای اقدامات جمعی و مشارکتی و بازتوزیع قدرت بین کنشگران منطقه‌ای به‌منظور تغییر در فرایندهای تصمیم‌گیری در مقیاس منطقه است (زاپاتا و بیتز، ۲۰۱۷، ۴۱۲؛ چپل و گوتز، ۲۰۱۱، ۴۵۸-۴۵۹؛ پاستور و همکاران، ۲۰۱۱، ۴۳۷-۴۴۰).

در دوره چهارم، مفهوم عدالت فضایی معنای گسترده‌تری از برابری و توزیع عادلانه را دربر گرفته است. عدالت فضایی در سطوح مختلف تصمیم‌سازی (اقدام، برنامه‌ریزی، و سیاست‌گذاری) با مفاهیمی چون آزادی، برابری، دموکراسی و حقوق مدنی نیز هم‌راستا شده است (مانوئل^۵، ۲۰۱۶؛ وارو، ۲۰۱۲، ۳۷؛ مای‌هالاپولیس، ۲۰۱۰، ۲۰۳). ازاین‌رو، عدالت فضایی عبارت است از: توزیع عادلانه و مردم‌سالارانه منافع و مسئولیت‌های اجتماعی و سیاسی در فضا با مقیاس‌های مختلف (پاستور و همکاران، ۲۰۱۱، ۴۴۰). پژوهشگران متعددی به بررسی ارتباط بین عدالت و تولید فضا و نهادسازی مردم‌سالارانه در مقیاس‌های مختلف برنامه‌ریزی توجه نشان دادند (وارو، ۲۰۱۲، ۲۹؛ مارتین، ۲۰۱۱، ۴۸۴؛ برنر، ۲۰۰۴) و توسعه متعادل و هماهنگ مناطق، به پیش‌نیاز بسیار مهم برای حصول پایداری منطقه‌ای و پیشرفت یکپارچه تبدیل شد (مارتیک و ساویچ^۶، ۲۰۰۱).

1. Campbell & Marshall
2. community development regionalism
3. policy change regionalism
4. social movement regionalism
5. Manuel
6. Martić & Savić

در پایان گفتنی است، تأکید بر بُعد فضا در رویکرد عدالت فضایی در تقابل با نابرابری‌های منطقه‌ای، جایگزینی برای عدالت اقتصادی، اجتماعی یا دیگرگونه‌های عدالت نیست؛ بلکه از چشم‌انداز فضایی انتقادی، در جستجوی عدالت است (وارو، ۲۰۱۲، ۳۹؛ مارتین، ۲۰۱۱؛ سوچا، ۲۰۱۰، ۴۸۴-۴۸۶).

۲) نومنطقه‌گرایی و عدالت فضایی

نسل اول نظریه‌ها و رویکردهای منطقه‌گرایی در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ میلادی، تحت تأثیر ساختار جنگ سرد به وجود آمد. پارادایم غالب در این دوران با تأکید بر نوعی از تمرکزگرایی در نظام قدرت به یکپارچه‌سازی حکومت‌های محلی برای ایجاد حکومت‌های منطقه‌ای و تأکید بر لیبرالیسم بود. از آن هنگام تا اواخر دهه ۱۹۸۰ میلادی، موضوع منطقه‌گرایی با رکود موقت روبه‌رو شد. پارادایم غالب در این دوره در متن توسعه نولیبرالی، تأکید بر ابعاد ساختاری نظیر ایجاد شوراهای منطقه‌ای برای فراهم‌ساختن سازوکارهای هماهنگی داوطلبانه بین حکومت‌های محلی در حوزه‌های خاص و توجه به رویکرد رقابت‌پذیری و کارایی در مقیاس اقدام‌های منطقه‌ای، مانند برنامه‌ریزی راهبردی و حمل‌ونقل تعریف می‌شد (صرافی و نجاتی‌علاف، ۱۳۹۳، ۸۶۴-۸۶۵؛ ۱۲۹؛ برک‌پور و اسدی، ۱۳۸۷، ۱۵۵-۱۶۰؛ وارو، ۲۰۱۲، ۳۰؛ چپل و گوتز، ۲۰۱۱، ۴۵۹-۴۶۰).

موج جدید منطقه‌گرایی در قالب رویکرد نومنطقه‌گرایی به تدریج از نیمه دوم دهه ۱۹۹۰ میلادی به موازات تغییر نگرش در چگونگی برقراری عدالت در پاسخ به نابرابری‌های منطقه با تأکید بر تمرکززدایی در برنامه‌ریزی‌های منطقه‌ای، توجه به بُعد فضایی برابری و عدالت و ظهور برنامه‌ریزی مساوات‌خواه، آغاز شد که به ظهور نسل دوم نظریه‌ها و رویکردهای مربوط به منطقه‌گرایی از قبیل منطقه‌گرایی مساوات‌خواه، برابری منطقه‌ای و منطقه‌گرایی پیشرو^۱ منجر شد (زاپاتا و بیتز، ۲۰۱۷، ۴۱۲؛ چپل و گوتز، ۲۰۱۱، ۴۵۸-۴۵۹). نومنطقه‌گرایی از یک‌سویه بازیابی سیاست‌های پیشرو و ترقی خواهانه دولت رفاه درباره عدالت متصل می‌شد و از سوی دیگر به جنبش‌های عدالت‌محور مابین مقیاس‌های جهانی و محلی (سوچا، ۲۰۱۰، ۶۶). در این دوران، به موازات شرایط زمینه‌ای ساخت‌یابی مجدد نولیبرال، بحث‌های تازه‌ای پیرامون درکی مشترک از عدالت، فرایندهای عادلانه، حق به شهر، حکمروایی خوب منطقه‌ای و نیاز و اهمیت

1. progressive regionalism

همکاری بین فلاسفه سیاسی و اقتصاددانان سیاسی در مقیاس منطقه‌ای مطرح شد (چپل و گوتز، ۲۰۱۱، ۴۶۰؛ مای‌هالاپولیس، ۲۰۱۰، ۲۰۲).

نومنطقه‌گرایی با عدالت فضایی در سطح منطقه‌ای پیوندی تنگاتنگ دارد و محققان دیدگاه‌های مشابهی درباره سرشت این رابطه و پیوند عرضه می‌کنند. این رویکرد به دگرگونی‌های ساختاری و ارائه راه‌حل‌های فضایی در اصلاح نابرابری‌های منطقه‌ای توجه دارد. از این رو، نومنطقه‌گرایی باهدف ارائه الگویی برای برنامه‌ریزان به منظور واکنش به نابرابری‌های اجتماعی و فضایی تولیدشده در مقیاس منطقه‌ای، از سوی نظام سرمایه‌داری و در ابعاد متنوع سیاسی، امنیتی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و هویتی معرفی شد (ون لیت دی جود و همکاران، ۲۰۱۶، ۷۱؛ وارو، ۲۰۱۲، ۳۸-۳۹؛ چپل و گوتز، ۲۰۱۱، ۴۵۸-۴۵۹). بر این اساس، برگرفته از تحلیل محتوای متون دانشگاهی در حوزه نابرابری‌های منطقه‌ای و عدالت فضایی، یکی از ابزارهای کاربردی رویکرد عدالت فضایی برای دستیابی به عدالت و برابری در مقیاس منطقه‌ای، رویکرد نومنطقه‌گرایی است (وارو، ۲۰۱۲، ۴۲-۴۳؛ حاجی میچلس^۱، ۲۰۱۱، ۲۷۰).

نومنطقه‌گرایی بر ابعاد فرایندی برنامه‌ریزی منطقه‌ای (برنامه‌ریزی مردم‌سالارانه) در دستیابی به عدالت تأکید دارد. تمرکززدایی از نظام قدرت و توجه به فرایندهای تصمیم‌سازی در برنامه‌ریزی منطقه‌ای از جمله راهبردهای اصلی در نومنطقه‌گرایی برای دستیابی به عدالت فضایی و مقابله با توسعه‌های نامتوازن منطقه‌ای است (وارو، ۲۰۱۲، ۴۲-۴۳؛ دبینت و ریچاردسن، ۲۰۰۵، ۲۱۵). در نومنطقه‌گرایی نقش دولت‌ملت‌ها در ایجاد فرایند منطقه‌گرایی تا حدودی به چالش کشیده می‌شود و بر اهمیت نقش کنشگران غیردولتی می‌افزاید. تأکید اساسی این رویکرد بر ایجاد سازوکارهای همکاری منطقه‌ای بین بخش خصوصی-عمومی و در شراکتی متنوع با بخش تجارت، حکومت و گروه‌های اجتماع محلی است (دبینت و ریچاردسن، ۲۰۰۵، ۲۱۶؛ وی، ۲۰۱۵، ۳). نومنطقه‌گرایی بر برنامه‌ریزی ارتباطی تمرکز یافته است. بر این اساس، شاخص‌های غیراقتصادی و خوشه‌ای چون دانش (آشکار و ضمنی)، یادگیری (به روش‌های مختلف)، شبکه‌سازی، سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی، عوامل اساسی در تبیین وجود نابرابری‌های منطقه‌ای و عدم تعادل بین مناطق تعریف می‌شوند (هاجی میچلس، ۲۰۱۱، ۲۶۵).

فصلنامه علمی پژوهشی

۹۸

دوره ۱۰، شماره ۳
تابستان ۱۳۹۷
پیاپی ۳۹

1. Hadjimichalis

در مقاله‌های مورد مطالعه نقد‌هایی نیز به نومنطقه‌گرایی، به‌ویژه بر مبنای تجربه اتحادیه اروپا و ایالت متحده آمریکا، شده است. البته این نقدها در تعارض با روح و اصول اساسی حاکم بر این رویکرد نبوده و غالباً به دنبال بهبود این رویکرد در عمل هستند؛ از جمله:

(۱) عدم توجه به مناطق در قالب ساختار و شبکه فضایی-اجتماعی یکپارچه در سطوح ملی و فراملی و اجبار مناطق به یافتن راه‌های مناسب برای رونق اقتصادی در رقابت با دیگران؛
(۲) سیاست‌زدایی (تفرق سیاسی)^۱ از نظام برنامه‌ریزی در مقیاس منطقه‌ای به‌ویژه در ارتباط با اقدام‌های بازتوزیع فرصت‌ها بین مناطق؛
(۳) توجه صرف به عوامل و شاخص‌های درونی و بومی در توسعه مناطق و نادیده‌انگاشتن عوامل بیرونی از جمله سیاست‌گذاری‌های دولت مرکزی؛

(۴) تأکید بر مناطق و مناطق شهری به‌عنوان محرک‌های توسعه در مقیاس منطقه‌ای مبتنی بر رویکرد سرمایه‌داری و ایجاد سازوکارهای همکاری منطقه‌ای بین بخش خصوصی-عمومی و در شراکتی متنوع با اجتماع محلی و نادیده‌انگاشتن نقش نظارتی دولت به‌ویژه پتانسیل آن در بهبود شرایط زندگی مناطق و نواحی دچار فرسایش یا ارائه اقدام‌های حمایتی برای بخش‌های خاص؛
(۵) تمرکز بیش از اندازه بر ابعاد فنی و فرایندی در مقابله با نابرابری‌های منطقه‌ای به‌ویژه توجه به انعطاف‌پذیری و نوآوری و بی‌توجهی به مسائل اجتماعی فراتر از مصرف و شیوه زندگی، مانند کار، فقر و بیکاری، گسست اجتماعی درون منطقه‌ای و بین منطقه‌ای، جمعیت‌شناختی و قومی (ریردن و دایمن^۲، ۲۰۱۵، ۸۵۳-۸۵۴؛ هاجی میچلس، ۲۰۱۱، ۲۶۶؛ وارو، ۲۰۱۲، ۲۹؛ مای‌هالاپولیس، ۲۰۱۰، ۲۰۳).

(۳) چارچوب مفهومی عدالت فضایی در مقیاس منطقه

بر اساس تحلیل محتوای مقاله‌های منتخب، منطقه در رویکرد عدالت فضایی بیش از آنکه بر اساس مبانی جغرافیایی تعریف شود، ساختاری اجتماعی است که به‌صورت پهنه‌ای فضایی تکوین یافته است. منطقه مجموعه‌ای فراتر از جریان مادی، ابزاری یا کالایی است. هویت منطقه‌ای، تابعی از ساختار اجتماعی، نهادی، اقتصادی و محیطی است. این ساختارها بر اساس چگونگی مشارکت مردم با قومیت‌های مختلف در یک فضای مشترک جغرافیایی ایجاد

1. de-politicized
2. Reardon & Dymen

شده و همچنین می‌تواند حس مشترکی از منطقه‌گرایی را به وجود آورد (وی، ۲۰۱۵، ۴؛ علیزاده، ۲۰۱۵، ۲۸۲؛ وارو، ۲۰۱۲، ۳۷؛ پاستور و همکاران، ۲۰۱۱، ۴۳۷؛ دینیت و ریچاردسن، ۲۰۰۵، ۲۱۵).

بر این اساس، نحوه پیاده‌سازی عدالت فضایی باهدف کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای، در قالب دو رویکرد اصلی: (۱) توزیع فضایی و (۲) فرایندهای تصمیم‌سازی معنا می‌یابد. عدالت در برخورد با نابرابری‌های منطقه‌ای غالباً بر مبنای میزان دسترسی فضایی یا توزیع فضایی (کالا و خدمات به مردم و...) ارزیابی می‌شود، اما به‌طور فزاینده، پژوهش درباره عدالت فضایی با مسائل مربوط به فضای بازنمایی‌شده درگیر است. فضایی که در آن هویت‌ها و تجربه‌ها فرایند عدالت را شکل می‌دهند (دیکسی، ۲۰۰۹؛ دی‌فاکس و همکاران^۱، ۲۰۰۹؛ سوچا، ۲۰۰۹). به‌بیان‌دیگر، عدالت فضایی هم به‌عنوان نتیجه و هم روند در پژوهش‌های نابرابری منطقه‌ای دیده شده است؛ گاهی به‌عنوان محدوده‌های جغرافیایی از الگوهای توزیعی که به‌خودی‌خود عادلانه/ناعادلانه هستند، گاهی نیز به‌عنوان فرایندهایی که این نتایج را تولید می‌کنند (ون لیت دی جود و همکاران، ۲۰۱۶، ۷۱-۷۲؛ ریردن و دایمن، ۲۰۱۵، ۴۸۰؛ لال و همکاران^۲، ۲۰۱۴؛ دینیت و ریچاردسن، ۲۰۰۵، ۲۱۵-۲۱۶).

در این راستا، رویکرد توزیعی به عدالت فضایی با تأکید بر مفهوم برابری فضایی بر پایه پرسش‌هایی درباره توزیع فضایی یا توزیع فضایی-اجتماعی و تلاش برای دستیابی به توزیع عادلانه جغرافیایی شکل گرفته است؛ مانند دسترسی به فرصت‌های آموزشی، شغلی، خدمات درمانی، مسکن، خدمات به‌ویژه خدمات حمل‌ونقلی (که بیشترین تعداد پژوهش‌ها را به خود اختصاص داده بود)، ... (فرنکل و ایزرائیل، ۲۰۱۷؛ علیزاده، ۲۰۱۵؛ ون دایک و همکاران، ۲۰۱۵؛ دی‌سیمو و لوکاس، ۲۰۱۴؛ دانلی، ۲۰۱۴؛ کاپلان و همکاران، ۲۰۱۴؛ ژنگ و کورودا^۳، ۲۰۱۳؛ دی‌فاکس و همکاران، ۲۰۰۹؛ سوچا، ۲۰۰۹؛ نور و همکاران^۴، ۲۰۰۳؛ رزرو بیکسی^۵، ۲۰۰۴). این رویکرد در پژوهش‌های منطقه‌ای به دنبال برابری نسبی مناطق در دسترسی به منابع و برخورداری منصفانه از منافع است (علیزاده، ۲۰۱۵، ۲۹۱؛ مونزان و

1. Dufaux, et al.
2. Lall, et al.
3. Kuroda
4. Noor, et al.
5. Rosero-Bixby

همکاران، ۲۰۱۳، ۲۰). ملاحظه‌های اصلی در این رویکرد در ارتباط با نابرابری‌های منطقه‌ای پیرامون مفاهیمی چون انسجام فضایی، مرکزیت چندگانه و همبستگی محیطی شکل گرفته است (مالی^۱، ۲۰۱۶، ۱؛ لال و همکاران، ۲۰۱۴). معیارهای موردتوجه در این رویکرد شامل برخورداری برابر از فرصت‌ها، برخورداری برابر از ثروت‌ها، و پاسخگویی و توجه به تنوع (قابلیت‌ها) بین مناطق است (ون دایک و همکاران، ۲۰۱۵، ۹۹؛ دی‌سی‌مو و لوکاس، ۲۰۱۴، ۷۴-۷۵؛ دانلی، ۲۰۱۴، ۱۱۱؛ کاپلان و همکاران، ۲۰۱۴، ۸۳).

همچنین مفهوم توزیع عادلانه در این رویکرد در چهار شکل: (۱) برابر مبنا (ارائه خدمات برابر به همه افراد)، (۲) جبرانی/ نیاز مبنا (افرادی که نیاز بیشتری دارند، خدمات بیشتری دریافت می‌کنند)، (۳) تقاضای مبنا (افرادی که تقاضای بیشتری برای بهره‌مندی از خدمات دارند، بیشتر دریافت می‌کنند) و (۴) سیستم بازار (خدمات متناسب با نظام بازار) تأمین شود (هکرتا و روزان^۲، ۲۰۱۶؛ دی‌سی‌مو و لوکاس، ۲۰۱۴؛ آی و ناپلئون^۳، ۲۰۱۳؛ رزرو بی‌کسی، ۲۰۰۴).

ارزیابی فضایی عدالت از منظر توزیعی در پژوهش‌های نابرابری منطقه‌ای با استفاده از الگوهای تحلیل اثرگذاری‌های فضایی انجام می‌شود (ماتر و همکاران^۴، ۲۰۱۷؛ داداش‌پور و رستمی، ۲۰۱۷؛ پالیرا و همکاران^۵، ۲۰۱۶؛ مونزان و همکاران، ۲۰۱۳؛ کوئیکه و همکاران^۶، ۲۰۰۹). این نوع الگوها گاهی در قالب ارزیابی‌های تکمیلی با سایر روش‌های ارزیابی مانند تجزیه و تحلیل هزینه‌فایده یا تجزیه و تحلیل چندمتغیری ترکیب می‌شوند. همچنین، الگوهای تحلیل اثرگذاری‌های فضایی نیز از شاخص‌های متعددی چون دسترسی به خدمات، نیازمندی ساکنین به خدمات، منفعت عمومی، کارایی و... در تبیین عدالت فضایی بهره می‌گیرند (پالیرا و همکاران، ۲۰۱۶؛ کیم و سولتانان^۷، ۲۰۱۵؛ رحمان و نیگار نیما^۸، ۲۰۱۵؛ ون دایک و همکاران، ۲۰۱۵؛ دانلی، ۲۰۱۴، ۱۱۱؛ کاپلان و همکاران، ۲۰۱۴، ۸۲).

رویکرد فرایندی به عدالت، اما در فرایندهای تصمیم‌سازی و برابری نسبی مناطق در

1. Malý
2. Heckerta & Rosan
3. Ay & Napoleone
4. Mouter, et al.
5. Pagliara, et al.
6. Koike, et al.
7. Sultana
8. Rahman & Nigar Neema

دستیابی به قدرت تأکید دارد. این رویکرد همچنین بازنمودهای فضایی، مکانی، هویتی و اعمال اجتماعی را شامل می‌شود؛ مانند وجود رویکردهای تبعیض آمیز در شکل دهی به فضای منطقه‌ای (جانسن-جانسا و شیلدر^۱، ۲۰۱۵؛ فاینستاین، ۲۰۱۴؛ دی فاکس و همکاران، ۲۰۰۹؛ سوچا، ۲۰۰۹).

در این رویکرد، تعریف بی‌عدالتی فضایی با انواع ظلم و سرکوب مرتبط است. از این رو، عدالت در مقیاس منطقه، شرایطی است که در غیاب اشکال مختلف سلطه (استثمار، به‌حاشیه‌راندن، ناتوانی و...) تعریف می‌شود (ریردن و دایمن، ۲۰۱۵؛ فاینستاین، ۲۰۱۴؛ پاستور و همکاران، ۲۰۱۱). این جریان نظری نگاهی فرایندی و ساختاری به عدالت داشته و به دنبال رویه‌های دموکراتیک و عادلانه به‌منظور همگرایی و تحقق دموکراسی، انسجام و عدالت فضایی در مقیاس منطقه‌ای است (فرنکل و ایزرائیل، ۲۰۱۷، ۴-۲؛ وارو، ۲۰۱۲، ۳۷ و ۲۹؛ حاجی میچلس، ۲۰۱۱، ۲۵۵). از این رو، معیارهایی چون ظرفیت‌سازی منطقه‌ای، نهادسازی منطقه‌ای و مشارکت مردمی را در تبیین عدالت فضایی مطرح می‌کند (ریردن و دایمن، ۲۰۱۵، ۸۴۱؛ وارو، ۲۰۱۲، ۳۸). تأکید اساسی در این بخش بر ایجاد نهادهای مردمی و شبکه‌های غیررسمی بین فعالان و اجتماع محلی در مقیاس‌های فضایی مختلف است تا از این طریق امکان تحقق عدالت فضایی و انسجام فضایی فراهم شود (مورگان و شتی، ۲۰۱۱، ۵۲۲؛ حاجی میچلس، ۲۰۱۱، ۲۵۵).

گفتنی است، هرچند مباحث مرتبط با عدالت توزیعی و دسترسی به خدمات و منافع عمومی از اهمیت بسزایی در پژوهش‌ها برخوردار بوده، اما در سال‌های اخیر توجه محققان بیش از گذشته به عوامل و دلایل دسترسی‌های نابرابر منطقه‌ای و دلایل بی‌عدالتی نظام‌مند در مناطق معطوف شد که نتیجه این امر ظهور رویکردهای نومنطقه‌گرایی در برخورد با نابرابری‌های منطقه‌ای، فقر و حاشیه‌نشینی بوده است (مالی، ۲۰۱۶، ۳؛ چیل و گوتز، ۲۰۱۱، ۴۵۸؛ چاودری، ۲۰۱۱، ۶۷۸). رویکرد فرایندی به عدالت به‌عنوان گفتمانی انتقادی، هدفش حذف تبعیض، کاهش فقر، جدایی‌گزینی اجتماعی و سلطه در مقیاس منطقه از طریق شناخت بازیگران و تحلیل روابط قدرت، ساختارها و فرایندهای برنامه‌ریزی منطقه‌ای است (ریردن و دایمن، ۲۰۱۵؛ حاجی میچلس، ۲۰۱۱؛ کوچرار و همکاران، ۲۰۱۰؛ دینت و

1. Janssen-Jansena & Schilder

ریچاردسن، ۲۰۰۵، ۲۱۵). به‌زعم بسیاری از پژوهش‌های صورت گرفته، کشف و طرح نمونه‌هایی از بی‌عدالتی فضایی به‌صورت توزیعی آسان است، اما شناسایی و درک فرایندهای اساسی تولید مناطق جغرافیایی ناعادلانه سخت‌تر است (ون لیت دی جود و همکاران، ۲۰۱۶؛ مورگان و شتی، ۲۰۱۱؛ سوچا، ۲۰۰۹).

بحث و نتیجه‌گیری

ریشه شکل‌گیری نظریه‌ها و رویکردهای فضایی عدالت در پاسخ به نابرابری‌های منطقه‌ای از دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ میلادی تحت‌تأثیر ساختار جنگ سرد و در قالب رویکرد عدالت سرزمینی ایجاد شد. پارادایم غالب در این دوران با تأکید بر نوعی تمرکزگرایی در نظام قدرت به یکپارچه‌سازی حکومت‌های محلی برای ایجاد حکومت‌های منطقه‌ای و تأکید بر لیبرالیسم بود. جهت‌گیری عدالت فضایی در این دوره با تأکید بر آموزه‌های نولبرالیسم به این آموزه اشاره داشت که فرایندهای بازار، منابع را به شکل کارا به مناطق تخصیص داده و زمینه‌های رشد اقتصادی و نوآوری را از طریق ارائه مشوق به سرمایه‌گذاران فراهم می‌آورند. سود حاصل از این کار نیز نصیب مناطق می‌شود و درنهایت فرایندهای بازار می‌توانند بهبودی را برای سهم بیشتری از مناطق به وجود آورند. در این چارچوب ایدئولوژیک، سیاست‌های مربوط به کاهش نابرابری و ارائه مزایا به گروه‌های اقلیت، مانع کارکرد درست دست‌نمائی بازار شده و باعث می‌شوند اقتصاد در سطحی کمتر از حد مطلوب ظاهر شود. بر اساس اصل حاکم بر این رویکرد، سود و بازده تنها معیار ارزیابی سیاست‌های عمومی است و بررسی‌های هزینه‌فایده تنها ابزار تحقق سیاست‌ها محسوب می‌شود.

اما با تغییر رویکردی که در دانش شهر و منطقه در سالهای ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ میلادی به وقوع پیوست، متخصصان و متفکرانی که دیدگاه انتقادی نسبت به توسعه داشتند، هرچند به‌طور مستقیم به مباحث فضایی عدالت ورود پیدا نکردند، اما مباحث مرتبط با عدالت، انصاف و نیاز، به‌ویژه از منظر ابعاد محیطی و اجتماعی، را در قالب رویکردهایی چون عدالت محیطی و برابری فضایی در کارهای خود لحاظ کردند. شعار اصلی این رویکردها، برابری فرصت‌ها بین مناطق مختلف بود. اما در ادامه به‌دلیل نادیده‌گرفتن بسیاری از گروه‌های تأثیرگذار و تأثیرپذیر در فرایند تصمیم‌سازی، مباحث انتقادی از سوی متخصصان مطرح شد.

از این رو، از نیمه دوم دهه ۱۹۹۰ میلادی، به تدریج موج جدیدی در قالب رویکرد نو منطقه‌گرایی به موازات تغییر نگرش در چگونگی برقراری عدالت در پاسخ به نابرابری‌های منطقه با تأکید بر تمرکززدایی در برنامه‌ریزی‌های منطقه‌ای و توجه به بُعد فضایی برابری و عدالت و ظهور عدالت فضایی، آغاز شد.

رویکرد نو منطقه‌گرایی با اصل قراردادن مفهوم فضا در تحقق عدالت و برابری، منطقه را مناسب‌ترین مقیاس جغرافیایی، اجتماعی و سیاسی برای اصلاح نابرابری‌های فضایی و اقدام جمعی به منظور تبیین عدالت اجتماعی در مقیاس فضا معرفی کرد. بر این اساس، عدالت فضایی از یک سو، برابری نسبی شاخص‌های توسعه (اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، محیطی و مدیریتی) در مکان‌ها و فضاهای جغرافیایی است و از سوی دیگر، با رویکرد مردم‌سالارانه به فضا، منجر به برابری مناطق و ساکنانشان در برخورداری از منابع، فرصت‌ها و زیرساخت‌ها از رهگذر مشارکت در فرایندهای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری می‌شود.

بنابراین، عدالت فضایی در دوره متأخر ماحصل مفاهیم مورد تأکید در نو منطقه‌گرایی همچون چتری نظری معنا می‌شود که سایر رویکردهای عدالت‌محور در برنامه‌ریزی منطقه‌ای از عدالت سرزمینی، عدالت محیطی تا برابری فضایی را در بر می‌گیرد. نو منطقه‌گرایی در تلاش برای ریشه‌کن کردن علل ریشه‌ای فقر، بی‌عدالتی اجتماعی و تخریب محیط‌زیست، عدالت فضایی منطقه‌ای را در توزیع برابر قدرت، ثروت و فرصت (مواد، انرژی و منابع دانش) متناسب با قابلیت مکان‌ها و فضاهای خرد و کلان جغرافیایی تعریف می‌کند. در این میان، نقش کانونی عنصر و عامل جغرافیای سرزمینی، در مقابله با نابرابری‌های منطقه‌ای کاهش یافته است و رویکردهای فضایی عدالت از مادی‌گرایی (به معنای تأکید بر عوامل و عناصر مادی در فرایند منطقه‌گرایی) به معناگرایی (تأکید بر نقش عناصر و ساختارهای غیرمادی و انگاره‌ای به ویژه ساختار و فرایندهای برنامه‌ریزی و تصمیم‌سازی) تحول یافته‌اند. دامنه نظریه‌های فضایی عدالت نیز توسعه یافته است. به طوری که عدالت فضایی، مقابله با نابرابری‌های توسعه در مقیاس منطقه‌ای را پدیده‌ای چندبُعدی می‌داند که کلیه حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی، محیطی، فرهنگی و سیاسی را در بر می‌گیرد. اصولی چون نهادسازی در مقیاس‌های مختلف، ظرفیت‌سازی و مشارکت مردمی در مقیاس منطقه‌ای از طریق ائتلاف فعالان محلی، ایجاد ارتباط بین سطوح محلی تا فرامنطقه‌ای و جهانی، پیوند مقیاس‌های خرد و کلان، و دانش

محلی با راهبردهای منطقه‌ای از مهم‌ترین اصول مورد توجه در فرایند منطقه‌گرایی برای نیل به عدالت فضایی در مقیاس منطقه است. ظهور نظریه‌های جدید از قبیل حق به منطقه، دموکراسی منطقه‌ای، منطقه‌گرایی اجتماعی و... گویای این امر است.

از آنجایی که نیاز امروز جامعه ما توجه بیش از پیش به موضوع عدالت در برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای است، بنابراین پژوهشگران این حوزه باید به دنبال یافتن راهکارهای علمی برای تغییر وضعیت باشند. در این راستا، ضرورت دارد فرصت پژوهش‌های آتی بیشتر به ارزیابی عمیق عدالت فضایی اختصاص داده شود. گفتنی است، در تحقیق حاضر تحلیل و تفسیر نظام‌مند و جامع محتوای متون دانشگاهی در حوزه نابرابری‌های منطقه‌ای از منظر عدالت فضایی، با هدف سنخ‌شناسی و استخراج مفاهیم، اصول و نگرش‌های اصلی مورد توجه بود. از این رو، پیشنهاد می‌شود تا در پژوهشی فراگیر به بررسی زمینه‌های شکل‌گیری بی‌عدالتی فضایی و موانع رفع آن پرداخته شود.

سپاسگزاری

این مقاله با برخورداری از حمایت مالی «صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور (بنیاد علم ایران)» به شماره گرنت پژوهشی ۹۶۰۰۱۴۶۸ انجام شده است. از این رو، نویسندگان تقدیر و سپاس خود را از مسئولان صندوق مزبور اعلام می‌دارند.

منابع

- الوندی پور، نینا؛ و داداش پور، هاشم (۱۳۹۷). فراروش پژوهش های مرتبط با عدالت فضایی در مقیاس شهری در بازه‌ی زمانی ۱۳۸۳-۱۳۹۴. پژوهش های بوم‌شناسی شهری، ۹(۱۸)، ۹۲-۷۵.
- برک پور، ناصر؛ و اسدی، ایرج (۱۳۸۷). نظریه‌های مدیریت و حکمروایی شهری (طرح پژوهشی). تهران: دانشکده معماری و شهرسازی، گروه شهرسازی، دانشگاه هنر.
- حافظنیا، محمد؛ قادری حاجت، مصطفی؛ احمدی پور، زهرا؛ رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ و گوهری، محمد (۱۳۹۴). طراحی الگوی سنجش عدالت فضایی، مطالعه موردی: ایران. برنامه‌ریزی و آمایش فضا، ۱۹(۱)، ۵۲-۳۳.
- داداش پور، هاشم؛ و الوندی پور، نینا (۱۳۹۵). عدالت فضایی در مقیاس شهری در ایران؛ فرامطالعه چارچوب نظری مقاله‌های علمی موجود. هنرهای زیبا، ۲۱(۳)، ۸۰-۶۷. doi: 10.22059/jfaup.2016.61103
- داداش پور، هاشم؛ و الوندی پور، نینا (۱۳۹۶). گونه‌شناسی مفهومی عدالت در نظریه‌های برنامه‌ریزی شهری در چهارچوب رویکردی میان‌رشته‌ای. فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ۹(۲)، ۲۷-۱. doi: 10.22631/ISIH.2017.248
- داداش پور، هاشم؛ علیزاده، بهرام؛ و رستمی، فرامرز (۱۳۹۴). جایگاه عدالت فضایی در نظام برنامه‌ریزی شهری ایران. راهبرد توسعه، ۴۳، ۲۰۶-۱۸۱.
- داداش پور، هاشم؛ علیزاده، بهرام؛ و مدنی، بهاره (۱۳۹۰). بررسی و تحلیل روند توسعه‌یافتگی و نابرابری‌های فضایی در شهرستان‌های استان آذربایجان غربی. فصلنامه علمی-پژوهشی علوم اجتماعی، ۵۳، ۲۰۷-۱۷۳.
- داداش پور، هاشم؛ علیزاده، سمانه؛ و رفیعیان، مجتبی (۱۳۹۲). سنجش سطوح توسعه‌یافتگی و نابرابری‌های فضایی در استان خراسان شمالی با استفاده از مدل منطق فازی. مجله علمی-پژوهشی جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۱۱(۲۱)، ۱۲۰-۱۰۳. doi: 10.22067/geography.v11i21.36335
- زبردست، اسفندیار؛ و حق‌روستا، سمیه (۱۳۹۴). تحلیل تطبیقی نابرابری‌های منطقه‌ای بین استان‌های هم‌جوار-بررسی موردی: استان‌های همدان و مرکزی. نامه معماری و شهرسازی، ۸(۱۵)، ۱۳۸-۱۱۳.
- سالدانا، جانی (۱۳۹۵). راهنمای کدگذاری برای پژوهشگران کیفی (مترجم: عبدالله گیویان). تهران: انتشارات علمی فرهنگی روانه.
- شیخ بیگلو، رعنا؛ تقوایی، مسعود؛ و وارثی، حمیدرضا (۱۳۹۱). تحلیل فضایی محرومیت و نابرابری‌های توسعه در شهرستان‌های ایران. فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۲(۴۶)، ۲۴۵-۲۱۵.
- صرافی، مظفر؛ و نجاتی‌علاف، ناصر (۱۳۹۳). رویکرد نو منطقه‌گرایی در راستای ارتقای نظام مدیریت توسعه فضایی ایران. پژوهش های جغرافیای انسانی، ۴۶(۴)، ۸۷۴-۸۵۷. doi: 10.22059/JHGR.2015.51221

فصلنامه علمی-پژوهشی

۱۰۶

دوره ۱۰، شماره ۳
تابستان ۱۳۹۷
پیاپی ۳۹

علوی، علی (۱۳۹۱). تحلیل نابرابری منطقه‌ای استان گلستان با رویکرد عدالت اجتماعی. دو فصلنامه پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۱(۵)، ۸۹-۱۰۴.

کرپیندورف، کلوس (۱۳۹۵). تحلیل محتوا؛ مبانی روش‌شناسی (مترجم: هوشنگ ناییبی). تهران: نشر نی.

Alizadeh, T. (2015). The spatial justice implications of telecommunication infrastructure: The socio-economic status of early national broadband network rollout in Australia. *Int. J. Critical Infrastructures*, 11(3), 278-296. doi: 10.1504/IJCIS.2015.072156

Amer, S. (2007). *Towards spatial justice in urban health services planning*. Enschede: Internationl Institute for Geo-Information Science and Earth Observaion.

Amin, A. (2006). The good city. *Urban Studies*, 43, 1009-1023. doi: 10.1080/00420980600676717

Ay, J. S., & Napoléone, C. (2013). Efficiency and equity in land conservation: The effects of policy scale. *Journal of Environmental Management*, 129, 190-198. doi: 10.1016/j.jenvman.2013.07.012

Ballas, D., Dorling, D., & Hennig, B. (2017). Analysing the regional geography of poverty, austerity and inequality in Europe: A human cartographic perspective. *Regional Studies*, 51(1), 174-185. doi: 10.1080/00343404.2016.1262019

Berry, D., & Steiker, G. (1974). The concept of justice in regional planning: Justice as fairness. *Journal of the American Institute of Planners*, 40(6), 414-421. doi: 10.1080/01944367408977499

Boyne, G., & Powell, M. (1991). Territorial justice. *Political Geography Quarterly*, 10(3), 263-281. doi: 10.1016/0260-9827(91)90038-V

Brenner, N. (2004). *New state spaces: Urban governance and the rescaling of statehood*. Oxford: Oxford University Press.

Bromberg, A., Morrow, G., & Pfeiffer, D. (2007). Editorial note: Why spatial justice? *Critical Planning*, 14, 1-4.

Bryant, B. (Ed.). (1995). *Environmental justice: Issues, policies and solutions*. Washington, D.C: Island Press.

Campbell, H., & Marshall, R. (2002). Utilitarianism's bad breath? A re-evaluation of the public interest justification for planning. *Planning Theory*, 1(2), 163-187. doi: 10.1177/147309520200100205

Campbell, H., & Marshall, R. (2006). Towards justice in planning: A reappraisal. *European Planning Studies*, 14(2), 23-252. doi: 10.1080/09654310500418192

Chapple, K., & Goetz, E. G. (2011). Spatial justice through regionalism? The inside game, the outside game, and the quest for the spatial fix in the United States. *Community Development*, 42(4), 458-475. doi: 10.1080/15575330.2010.532878

فصلنامه علمی پژوهشی

۱۰۷

واکای رویکرد فضایی
عدالت در ...

- Chowdhury, D. (2011). Space, identity, territory: Marichjhapi Massacre, 1979. *The International Journal of Human Rights*, 15(5), 664-682. doi: 10.1080/13642987.2011.569333
- Dabinett, G., & Richardson, T. (2005). The Europeanization of Spatial Strategy: Shaping Regions and Spatial Justice through Governmental Ideas. *International Planning Studies*, 10(3-4), 201-218. Doi:10.1080/13563470500378549
- Dadashpoor, H., & Rostami, F. (2017). Measuring spatial proportionality between service availability, accessibility and mobility: Empirical evidence using spatial equity approach in Iran. *Journal of Transport Geography*, 65, 44-55. doi: 10.1016/j.jtrangeo.2017.10.002
- Dadashpoor, H., Rostami, F., & Alizadeh, B. (2016). Is inequality in the distribution of urban facilities inequitable? Exploring a method for identifying spatial inequity in an Iranian city. *Cities*, 52, 159-172. doi: 10.1016/j.cities.2015.12.007
- Davies, B. (1968). *Social needs and resources in local services*. London: Michael.
- Di Ciommo, F., & Lucas, K. (2014). Evaluating the equity effects of road-pricing in the European urban context e The Madrid Metropolitan Area. *Applied Geography*, 54, 74-82. doi: 10.1016/j.apgeog.2014.07.015
- Dikec, M. (2001). Justice and the spatial imagination. *Environment and Planning A*, 33, 1785-1805. doi: 10.1068/a3467
- Dikeç, M. (2009). Space, politics and (in) justice. *Spatial Justice*, 1. Retrieved from <http://www.jssj.org>
- Donnelly, F. P. (2014). The geographic distribution of United States public libraries: An analysis of locations and service areas. *Journal of Librarianship and Information Science*, 46(2), 110-129. doi: 10.1177/0961000612470276
- Dufaux, F., Gervais-Lambony, P., Lehman-Frisch, S., & Moreau, S. (2009). Birth Announcement. *justice spatiale |spatial justice*, 1.
- Etherington, D., & Jones, M. (2009). City-regions: New geographies of uneven development and inequality. *Regional Studies*, 43(2), 247-265. doi: 10.1080/00343400801968353
- Fainstein, S. (2010). *The just city*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Fainstein, S. (2014). The just city. *International Journal of Urban Sciences*, 18, 1-18. doi: 10.1080/12265934.2013.834643
- Fleisher, B., Li, H., & QiangZhao, M. (2010). Human capital, economic growth, and regional inequality in China. *Journal of Development Economics*, 92(2), 215-231. doi: 10.1016/j.jdevco.2009.01.010
- Frenkel, A., & Israel, E. (2017). Spatial inequality in the context of city-suburb cleavages—enlarging the framework of well-being and social inequality. *Landscape and Urban Planning*. doi: 10.1016/j.landurbplan.2017.02.018

- Goodyear, P., & Eastwood, D. (1979). Regional development and spatial equity in Northern Ireland. *Economic and Social Review*, 10(4), 321-340. <http://hdl.handle.net/2262/68829>
- Hadjimichalis, C. (2011). Uneven geographical development and socio-spatial justice and solidarity: European regions after the 2009 financial crisis. *European Urban and Regional Studies*, 18(3), 254-274. doi: 10.1177/0969776411404873
- Harvey, D. (2003). Debates and developments: The right to the city. *International Journal of Urban and Regional*, 27(4), 939-941.
- Heckert, M., & Rosan, C. D. (2016). Developing a green infrastructure equity index to promote equity planning. *Urban Forestry & Urban Greening*, 19, 263-270. doi: 10.1016/j.ufug.2015.12.011
- Hsieh, H. F., & Shannon, S. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288. doi: 10.1177/1049732305276687
- Janssen-Jansena, L., & Schilder, F. P. (2015). How healthy and sustainable is the Dutch housing mix? Measuring and comparing the theoretical housing market balance of Dutch regional housing markets. *Urban, Planning and Transport Research*, 3(1), 88-108. doi: 10.1080/21650020.2015.1054565
- Kaplan, S., Popoks, D., Giacomo, C., & Ceder, A. (2014). Using connectivity for measuring equity in transit provision. *Journal of Transport Geography*, 37, 82-92. doi: 10.1016/j.jtrangeo.2014.04.016
- Kay, A. (2005). Territorial justice and devolution. *BJPIR*, 7, 544-560. doi: 10.1111/j.1467-856x.2005.00200.x
- Kim, H., & Sultana, S. (2015). The impacts of high-speed rail extensions on accessibility and spatial equity changes in South Korea from 2004 to 2018. *Journal of Transport Geography*, 45, 48-61. doi: 10.1016/j.jtrangeo.2015.04.007
- Kim, S. (2008). *Spatial inequality and economic development: Theories, facts, and policies*. Commission on Growth and Development. Washington, DC: World Bank.
- Koike, A., Tavasszy, L., & Sato, K. (2009). Spatial equity analysis on expressway network development in Japan. *Transportation Research Record: Journal of the Transportation Research Board*, 2133, 46-55. doi: 10.3141/2133-05
- Krumholz, N. (1982). A retrospective view of equity planning Cleveland 1969-1979. *Journal of the American Planning Association*, 48(2), 163-174. doi: 10.1080/01944368208976535
- Krumholz, N., & Forester, J. (1990). *Making equity planning work*. Philadelphia, PA: Temple University Press.
- Kutscherauer, A., Fachinelli, H., Hučka, M., Skokan, K., Sucháček, J., Tománek, P., & Tuleja, P. (2010). *Regional disparities - concept, theory, identification and assessment*. Ostrava: University of Ostrava.

- Lall, S. V., Schroeder, E., & Schmidt, E. (2014). Identifying spatial efficiency–equity trade-offs in territorial development policies: Evidence from Uganda. *The Journal of Development Studies*, 50(12), 1717-1733. doi: 10.1080/00220388.2014.957277
- Lefebvre, H. (2003). *The urban revolution* (R. Bononno, Trans.). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Lefebvre, H. (2009). *State, space, world: Selected essays* (N. Brenner, & S. Elden, Eds.; G. Moore, & N. Brenner, Trans.). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- MacKinnon, D. (2017). Regional inequality, regional policy and progressive regionalism. *Soundings: A Journal of Politics and Culture*, 65, 141-158.
- Mahpula, A., Yang, D., & Kur, A. (2013). An overview of 20 years of Chinese logistics research using a content-based analysis. *Journal of Transport Geography*, 31, 30-34. doi: 10.1016/j.jtrangeo.2013.04.011
- Malý, J. (2016). Questioning territorial cohesion: (Un) equal access to services of general interest. *Regional Science*, 2(4), 1-21. doi: 10.1111/pirs.12250
- Manuel, J. (2016). Social and spatial justice: Grassroots community action. *CHI'2016*. SanJose, CA, USA.
- Martić, M., & Savić, G. (2001). An application of DEA for comparative analysis and ranking of regions in Serbia with regards to social-economic development. *European Journal of Operational Research*, 132(2), 343-356. doi: 10.1016/S0377-2217(00)00156-9
- Martin, D. G. (2011). Regional urbanization, spatial justice, and place. *Urban Geography*, 32(4), 484-487. doi: 10.2747/0272-3638.32.4.484
- Matsumoto, M. (2008). Redistribution and regional development under tax competition. *Journal of Urban Economics*, 64(2), 480-487. doi: 10.1016/j.jue.2008.05.002
- Mihalopoulos, A. P. (2010). Spatial justice: Law and the geography of withdrawal. *International Journal of Law in Context*, 6(3), 201-216. doi: 10.1017/S174455231000011X
- Mollanejad, M., & Zhang, L. (2014). Incorporating spatial equity into interurban road network design. *Journal of Transport Geography*, 39, 156-164. doi: 10.1016/j.jtrangeo.2014.06.023
- Monzón, A., Ortega, E., & López, E. (2013). Efficiency and spatial equity impacts of high-speed rail extensions in urban areas. *Cities*, 30, 18-30. doi: 10.1016/j.cities.2011.11.002
- Morello-Frosch, R., Pastor, M., Porras, C., & Sadd, J. (2002). Environmental justice and regional inequality in southern. *Environ Health Prospect*, 110(2), 149-154.
- Morgan, J., & Shetty, S. (2011). Regional equity through community development planning: The metro detroit regional investment initiative. *Community Development*, 42(4), 511-524. doi: 10.1080/15575330.2011.640089

- Morgan, K. (2006). Devolution and development: Territorial justice and the North-South divide. *Publius*, 36(1), 189-206. doi: 10.1093/publius/pjj003
- Mouter, N., Cranenburgh, S. V., & We, B. V. (2017). An empirical assessment of Dutch citizens' preferences for spatial equality in the context of a national transport investment plan. *Journal of Transport Geography*, 60, 217-230. doi: 10.1016/j.jtrangeo.2017.03.011
- Noor, A., Zurovac, D., Hay, S., Ochola, S., & Snow, R. (2003). Defining equity in physical access to clinical services using geographical information systems as part of malaria planning and monitoring in Kenya. *Tropical Medicine and International Health*, 8(10), 917-926. doi: 10.1046/j.1365-3156.2003.01112.x
- Pagliara, F., Biggiero, L., Patrone, A., & Peruggini, F. (2016). An analysis of spatial equity concerning investments in high-speed rail systems: The case study of Italy. *Transport Problems*, 11(3), 55-68. doi: 10.20858/tp.2016.11.3.6
- Pastor, M., Benner, C., & Matsuoka, M. (2011). For what it's worth: Regional equity, community organizing, and metropolitan America. *Community Development*, 42(4), 437-457. doi: 10.1080/15575330.2010.532877
- Pike, A. (2007). Editorial: Whither regional studies?. *Regional Studies*, 41(9), 1143-1148. doi: 10.1080/00343400701675587
- Rahman, M., & Nigar Neema, M. (2015). A GIS based integrated approach to measure the spatial equity of community facilities of Bangladesh. *AIMS Geosciences*, 1(1), 21-40. doi: 10.3934/geosci.2015.1.21
- Rasoolimanesh, S., Badarulzaman, N., & Jaafar, M. (2016). City development strategy: Theoretical background, themes, and building blocks. *International Journal of Urban Sciences*, 20(2), 285-297. doi: 10.1080/12265934.2016.1189348
- Reardon, M., & Dymen, C. (2015). Towards the just city: Addressing poverty and social exclusion in the Stockholm Region. *Local Economy*, 30(7), 838-856. doi: 10.1177/0269094215601821
- Rosero-Bixby, L. (2004). Spatial access to health care in Costa Rica and its equity: A GIS-based study. *Social Science & Medicine*, 58, 1271-1284. doi: 10.1016/S0277-9536(03)00322-8
- Soja, E. (1989). *Postmodern geographies: The reassertion of space in critical social theory*. London and New York: Verso.
- Soja, E. (2000). *Postmetropolis: Critical studies of cities and regions*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Soja, E. (2009). The city and spatial justice (S. Didier, & F. Dufaux, Eds.). *justice spatiale [spatial justice]*, 1.
- Soja, E. (2010). *Seeking spatial justice*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.

- Stewart, K. (2002). *Measuring well-being and exclusion in Europe's regions*. Centre for Analysis of Social Exclusion. London: London School of Economics and Political Science.
- Van Dijk, J., Krygsman, S., & De Jong, T. (2015). Toward spatial justice: The spatial equity effects of a toll road in Cape Town, South Africa. *Journal of Transport and Land Use*, 8(3), 95-114. doi: 10.5198/jtlu.2015.555
- Van Lidth de Jeude, M., Schütte, O., & Quesada, F. (2016). The vicious circle of social segregation and spatial fragmentation in Costa Rica's greater metropolitan area. *Habitat International*, 54(1), 65-73. doi: 10.1016/j.habitatint.2015.10.001
- Varro, K. (2012). Reconsidering the English question as a matter of democratic politics and spatial justice. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 30, 29-45.
- Wei, Y. D. (2015). Spatiality of regional inequality. *Applied Geography*, 61, 1-10. doi: 10.1016/j.apgeog.2015.03.013
- Wei, Y. D., & Fan, C. (2000). Regional inequality in China: A case study of Jiangsu province. *The Professional Geographer*, 52(3), 455-469. doi: 10.1111/0033-0124.00238
- Williams, M. (2016). Care-full justice in the city. *Antipode*, 00(0), 1-19. doi: 10.1111/anti.12279
- Williamson, J. (1965). Regional inequality and the process of national development: A description of the patterns. *Economic Development and Cultural Change*, 13(4), 1-84.
- Zapata, M., & Bates, L. (2015). Equity planning revisited. *Journal of Planning Education and Research*, 35(3), 245-248. doi: 10.1177/0739456X15589967
- Zapata, M., & Bates, L. (2017). Equity planning or equitable opportunities? The construction of equity in the HUD sustainable communities regional planning grants. *Journal of Planning Education and Research*, 37(4), 411-424. doi: 10.1177/0739456X16657874
- Zheng, D., & Kuroda, T. (2013). The role of public infrastructure in China's regional inequality and growth: A simultaneous equations approach. *The Developing Economies*, 51(1), 79-109. doi: 10.1111/deve.12003

فصلنامه علمی پژوهشی

۱۱۲

دوره ۱۰، شماره ۳
تابستان ۱۳۹۷
پیاپی ۳۹